Informe sobre violència institucional

2018

Irídia

Continguts

1. El SAIDAVI

2. Què ha fet el SAIDAVI el 2018?
- 2.1. Casos atesos el 2018
- 2.2. Seguiment de casos d'anys anteriors
  - 2.2.1. 1 d'octubre 2017
- 2.3. Accions d'incidència i comunicatives

3. Vulneracions de drets
- 3.1. Protesta
  - 3.1.1. Manca d'identificació dels agents
  - 3.1.2. Ús dels bastons policials
  - 3.1.3. Vulneració del dret a la llibertat d'informació
  - 3.1.4. Projectils de Foam
  - 3.1.5. Bales de goma
- 3.2. Espai Públic
- 3.3. CIE
  - 3.3.1. Vulneracions de drets dins el CIE
  - 3.2.1. Manca d'investigació per part dels Jutjats d'Instrucció
- 3.4. Presons
  - 3.4.1. Aïllament
  - 3.4.2. Protocol de Prevenció de Suïcidis
  - 3.4.3. Accés a mecanismes de recerca efectius
  - 3.4.4. Atenció a familiars i persones properes de persones preses
- 3.5. Psicosocial

4. Recomanacions
- 4.1. Als grups parlamentaris del Congrés dels Diputats
- 4.2. Als grups parlamentaris del Parlament de Catalunya
- 4.3. Al Govern de l'Estat
- 4.4. A la Generalitat de Catalunya
  - 4.4.1. Al Departament d'Interior
  - 4.4.2. Al Departament de Justícia
- 4.5. A l'Ajuntament de Barcelona
  - 4.5.1. Al Ple
  - 4.5.2. A l'Equip de Govern
- 4.6. A la fiscalia
- 4.7. Al Consell General del Poder Judicial
- 4.8. A l'Institut de Medicina Forense de Catalunya
- 4.9. Al Consell d'Ilustres Col·legis de la Advocacia de Catalunya

01. El SAIDAVI

El Servei d'Atenció i Denúncia davant de situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) d'Irídia ofereix assistència jurídica i psicosocial gratuïta a les persones que pateixen situacions de violència institucional en el marc del sistema penal català. És a dir, aquelles situacions en què les institucions públiques, vulneren els drets de les persones per mitjà de l'exercici de la força física o psicològica sobrepassant els límits establerts per la legislació i generant una afectació a la integritat física, psíquica i/o moral.

En concret, al servei s'atenen aquelles vulneracions de drets comeses o permeses per part de funcionaris públics, de cossos o forces de seguretat, de funcionaris penitenciaris o d'agents de la seguretat privada, quan actuen per delegació de les funcions de seguretat que són competència de l'Estat.

El SAIDAVI es basa en una metodologia innovadora, donant atenció psicosocial i legal integral a la persona afectada i procurant assolir un procés de justícia i reparació per a la persona. Al seu torn, quan la persona així ho desitja, aborda els casos des de la perspectiva del litigi estratègic, amb l'objectiu d'incidir i assolir canvis en la legislació en temes especialment importants per a la societat que permetin avançar en la prevenció, protecció i garantia dels drets humans.

Pedro Mata - Fotomovimiento ↓

Una de les especificitats del SAIDAVI és la inclusió de la perspectiva psicosocial a l'atenció a les persones en l'àmbit dels drets humans. La vulneració de drets humans i, especialment, la violència institucional, genera danys que tenen un impacte en la vida i en el desenvolupament individual i social de les persones afectades. El treball psico-jurídic permet generar un acompanyament psicosocial en el marc dels processos judicials que busca potenciar els processos de mitigació del dany, de reparació i d'enfortiment de les persones com a ciutadanes i ciutadans actius en la defensa dels seus drets. A més a més, i amb l'objectiu de generar un reconeixement institucional dels impactes psicològics de la violència, l'equip psicosocial realitza informes psicològics per requeriment jurídic.

L'equip psicosocial realitza informes psicològics per requeriment jurídic.

Al seu torn, el treball comunicatiu i d'incidència, posa el focus en determinades problemàtiques i situacions que impliquen vulneracions de drets amb l'objectiu de poder dur a terme processos reals de veritat, justícia, reparació i garanties de no repetició. És a dir, cercant el reconeixement de la situació viscuda i la corresponent depuració de responsabilitats a diferents nivells (no només penals, també polítiques), reconèixer els drets dels afectats, restablir la confiança en la societat i en les institucions, reparar el dany causat, promoure l'existència i/o aplicació de mecanismes de garanties que n'evitin la repetició i mostrar solidaritat vers les vulneracions socials que es materialitzen en situacions individuals i/o familiars.

El punt de partida del servei és l'accessibilitat i la inclusió social, buscant garantir el "dret al dret" universal. És per aquest motiu que el SAIDAVI és totalment gratuït per al conjunt de la població. Aquest fet implica un gran esforç en recursos humans i econòmics que se sustenta en les donacions particulars i la base social d'Irídia, el finançament privat i el finançament públic. En aquest sentit, les aportacions i donacions de la ciutadania han sigut un element essencial en la creació i en la sostenibilitat i continuïtat del SAIDAVI.

La necessitat d'un servei gratuït per a la ciutadania es fa palpable any rere any, atès que des del naixement del SAIDAVI, el gener de l'any 2016, el creixement en persones ateses ha estat exponencial. El darrer 2018, el servei va rebre més del doble de sol·licituds d'atenció respecte l'any anterior i va doblar el número de casos que s'han assumit de manera integral, incloent la representació lletrada, l'acompanyament psicosocial i el disseny i implementació d'una estratègia comunicativa i d'incidència política com es detalla en l'apartat següent.

El darrer 2018, el servei va rebre més del doble de sol·licituds d'atenció respecte l'any anterior

Conseqüentment i amb l'ànim i corresponsabilitat d'assumir el repte, al llarg del 2018 l'equip d'advocades, psicòlogues, comunicadores i politòlogues del SAIDAVI s'ha reforçat acabant l'any 2018 amb un total 7 persones treballant a jornada parcial, 7 col·laboradores i 8 persones voluntàries, algunes d'elles en pràctiques. Aquesta consolidació del personal tècnic, d'una banda, i la incorporació de persones voluntàries i/o en pràctiques ha permès anar absorvint l'augment de peticions que han tingut lloc durant l'any 2018.

El Servei d'Atenció s'estructura en dues àrees que treballen conjuntament i en coordinació permanent. D'una banda, l'àrea d'Assessorament, seguiment i actuacions urgents, on es du a terme una atenció psico-jurídica per acompanyar i assessorar la persona afectada per presentar la denúncia/querella o obtenir assistència lletrada d'ofici, així com assegurar tota la prova existent (comprovar si existeixen imatges de videovigilància, sol·licitar la seva conservació, etc.). D'altra banda, i en determinats casos especialment representatius, el servei assumeix el litigi com a propi, tractant-lo de forma integral, tant des de la vessant legal i psicosocial, com la de comunicació i incidència, passant per tant a l'àrea de litigi.

02. Què ha fet el SAIDAVI el 2018?

2.1. Casos atesos el 2018

Al llarg de l'any 2018 el SAIDAVI ha rebut un total de **158 sol·licituds d'actuació davant de presumptes vulneracions de drets humans**. D'aquestes 158 sol·licituds, **115 han estat de persones que han patit situacions de violència institucional** que entraven dins l'àmbit d'actuació del servei. Aquestes sol·licituds han estat ateses duent a terme tasques d'atenció i assessorament juridic; defensa legal; atenció i acompanyament psicosocial; accions comunicatives i d'incidència; visites a centres penitenciaris i al Centre d'Internament d'Estrangers de Barcelona i derivacions a altres entitats expertes en àmbits concrets.

Tenint en compte els anys anteriors l'augment de peticions ha estat molt considerable, doblant-se respecte l'any 2017.

Evolució del servei
Sol·licituds rebudes els anys 2016, 2017 i 2018

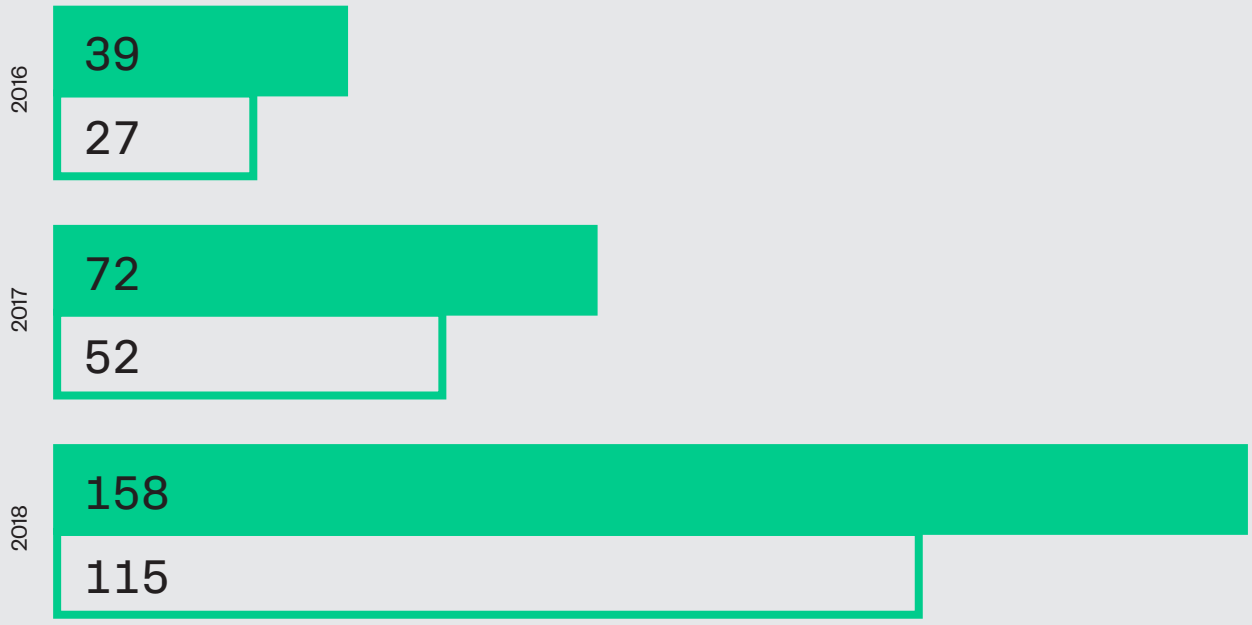

Total sol·licituds rebudes

Sol·licituds que entren dins l'àmbit d'actuació del servei

De les 115 sol·licituds que entraven dins l'àmbit d'actuació del servei, aquest **ha assumit la representació lletrada d'un total de 12 casos**. D'aquests, 7 ho són en context d'exercici de dret a la llibertat d'expressió, informació i/o reunió i manifestació, 2 a l'espai públic; 3 en context de detenció i/o privació de llibertat (CIE i presó). A aquests 12 casos, cal afegir els 28 casos que van tenir entrada entre el 2016 i el 2017 i que han seguit oberts durant el 2018, havent assumit el servei la representació lletrada de cada un d'ells. Així doncs, **al llarg del 2018 el servei ha estat duent la defensa lletrada d'un total de 40 casos**. En aquests casos, les accions legals s'han combinat amb l'acompanyament psicosocial i amb accions comunicatives i d'incidència.

Al llarg del 2018 el servei ha estat duent la defensa lletrada d'un total de 40 casos

Dels **103 casos restants**, respecte els quals el servei no ha assumit la representació lletrada, les actuacions han consistit en tasques d'assessorament i seguiment jurídic, així com amb actuacions psicosocials puntuals. Les tasques d'assessorament i seguiment jurídic que es realitzen des del servei, consisteixen principalment en l'orientació jurídica; la preparació i presentació de denúncies, recursos i altres escrits de tràmit penal; la realització d'actuacions tendents a assegurar la prova, com la sol·licitud i recopilació d'imatges, testimonis, i altres mitjans de prova; el seguiment del curs de la denúncia presentada i assessorament per l'obtenció d'advocat d'ofici i/o la derivació a altres entitats especialitzades amb servei d'atenció a víctimes. A més a més, en aquests casos, s'han realitzat 42 sessions d'assessorament i orientació psicosocial.

De les 115 persones ateses
37 eren dones i 78 eren homes

En relació al perfil de les persones destinatàries, del total de 115 persones ateses per haver patit situacions de violència institucional que entraven dins l'àmbit d'actuació del servei, **37 eren dones i 78 eren homes**.

De les 115 persones ateses hi ha 3 menors d'edat, 58 persones **entre 18-35 anys**, 35 persones **entre 35- 60 anys**, 6 persones **entre 60- 80 anys** i per últim, 13 persones respecte les que **no consta** l'edat, degut a que l'atenció s'ha fet per telèfon i no es s'ha pogut obtenir aquesta informació.

Nombre de persones ateses segons rangs d'edat

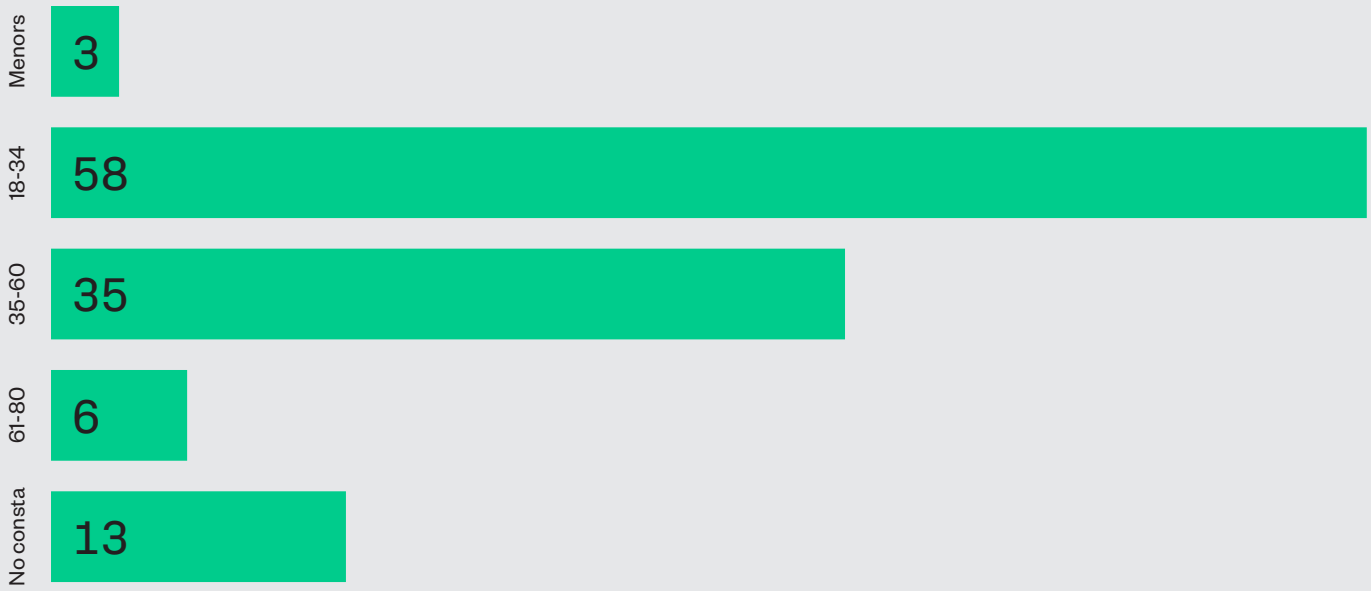

D'entre els 115 casos atesos, 80 són en context de protesta, 18 a l'espai públic, 13 casos en context de privació de llibertat (presó i CIE), 1 en context de revictimització davant la denúncia de violència masclista i 3 casos d'altres àmbits diversos, principalment en contextos de desallotjaments i comissaria.

Del total de casos atesos pel servei durant el 2018, el 69,6 % ha estat per situacions de violència per part dels Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat en context de protesta.

Context de la violència

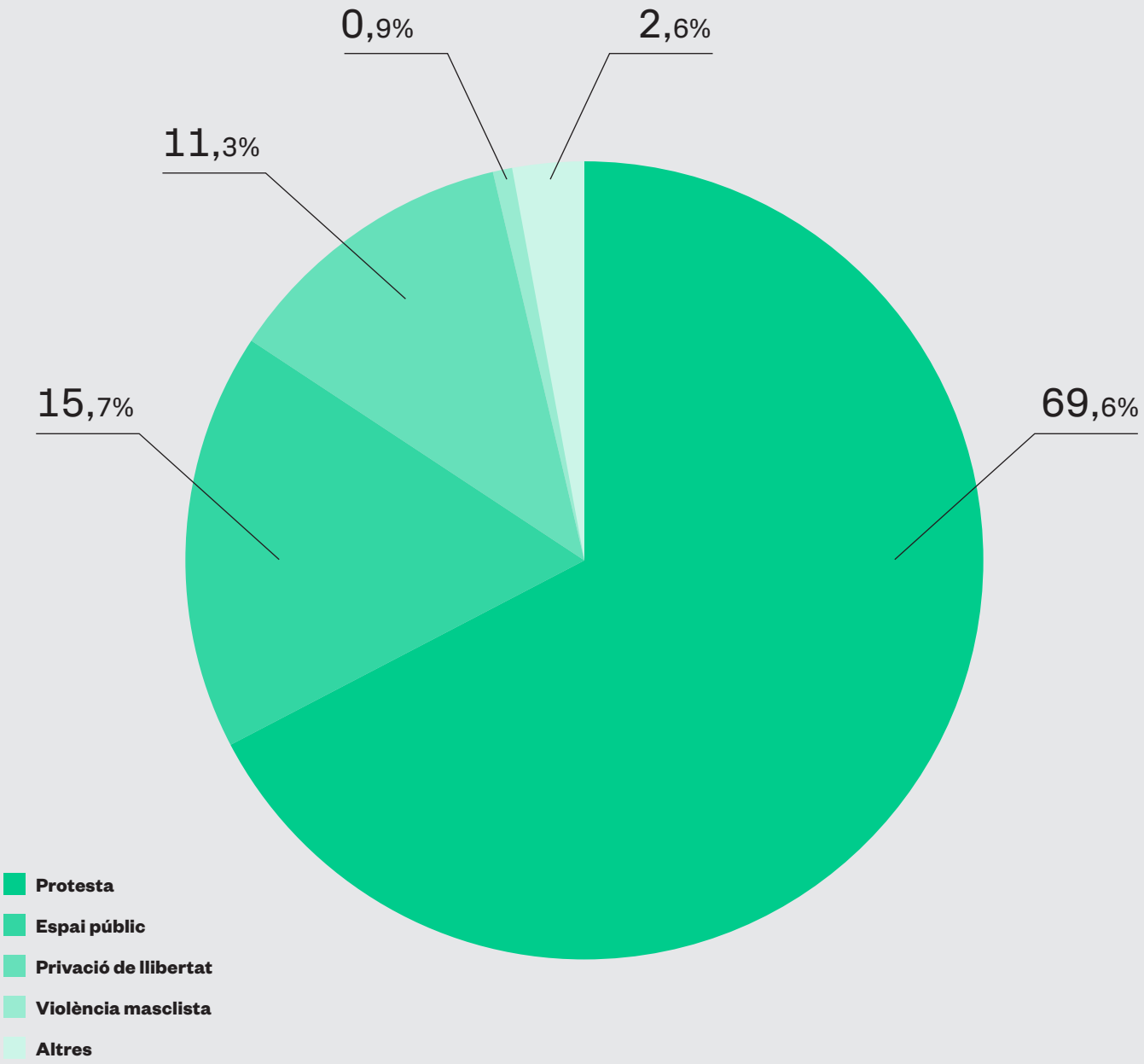

2.2. Seguiment de casos d'anys anteriors

A banda dels 12 nous casos respecte els quals el servei ha assumit la representació lletrada, cal destacar els 28 casos oberts d'anys anteriors que suposen un seguiment i volum de feina molt elevat, essent que **durant el 2018 el servei ha estat duent la defensa lletrada d'un total de 40 casos**. D'aquests, 18 ho són en context d'exercici de dret a la llibertat d'expressió, informació i/o reunió i manifestació; 11 en context de privació de llibertat (presó i CIE); 9 en context d'espai públic i 2 casos produïts en altres contextos (desallotjament i comissaria).

Total casos
Casos del 2016, 2017 i 2018 segons context

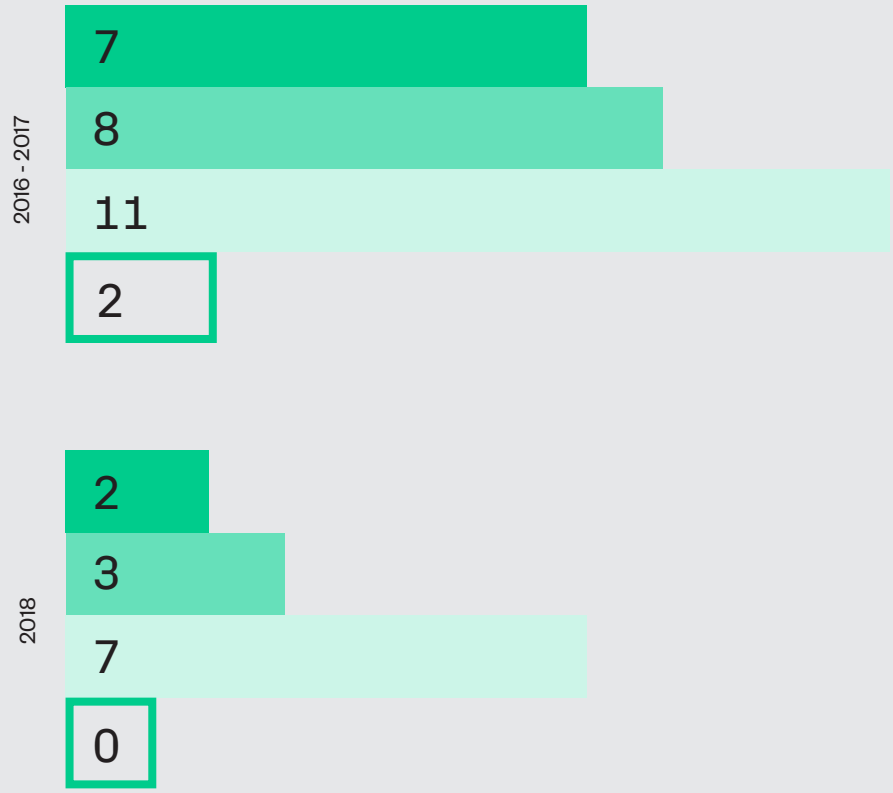

Espai Públic

Privació de llibertat

Protesta

Altres

2.2.1. 1 d'octubre de 2017

D'entre els 40 casos respecte els que s'ha estat duent la representació lletrada, hi ha els casos assumits entre finals de 2017 i principis de 2018 pels fets ocorreguts l'1 d'octubre de 2017. Concretament el servei **representa i acompanya 12 casos** representatius corresponents a sis escoles de Barcelona: l'Escola Mediterrània, l'IES Pau Claris, el CEIP Els Horts, l'Escola de la Prosperitat, l'Escola Ramón Llull i l'Escola Àgora.

Carles Palacio ↓

El procediment judicial es troba actualment en fase d'investigació al Jutjat d'Instrucció número 7 de Barcelona. En aquest procediment, l'equip jurídic del servei està actuant com a acusació particular, oferint assistència gratuïta a les afectades, i en un dels casos també com acusació popular. Al seu torn, des del servei es du a terme un acompanyament psicosocial en tots aquells casos que ho requereixen.

Al llarg del 2018 s'han practicat diverses diligències d'investigació. Concretament, durant els primers mesos de 2018 el procediment es va centrar en la recopilació d'imatges videogràfiques i fotogràfiques dels fets succeïts l'1 d'octubre de 2017 a cada una de les escoles de Barcelona en què van intervenir els agents del Cos Nacional de la Policia.

Un cop recopilades les imatges, **es va realitzar una diligència de visionat d'imatges a fi de que les persones denunciants es poguessin identificar en les mateixes.** En aquesta fase des de l'equip del SAIDAVI es va dur a terme una **important tasca d'investigació per tal de poder identificar els agents responsables en cada un dels casos en què s'havia assumit la representació lletrada,** i també per tal d'aportar-les a la causa i poguessin servir per a la resta de persones afectades.

Durant els primers mesos de 2018 el procediment es va centrar en la recopilació d'imatges videogràfiques i fotogràfiques dels fets succeïts l'1 d'octubre de 2017

Durant els últims mesos del 2018 i els primers de 2019 es van començar a realitzar les declaracions dels agents imputats per la seva actuació en diversos centres de Barcelona, essent que actualment consten com a investigats un total de 39 agents, pels fets succeïts a l'Escola Ramon Llull, IES Pau Claris, Escola Mediterrània, Escola Prosperitat, Escola Àgora, Escoles Pies de Sant Antoni, Escola Dolors Monserdà, Escola Infant Jesús i FEDAC Horta. La tasca de les acusacions, incloent-hi l'acusació popular de l'Ajuntament de Barcelona, així com l'Associació de juristes pels drets humans ha estat essencial per individualitzar les conductes.

La causa es dirigeix contra els agents de la Policia Nacional per diversos delictes, **en funció de la situació: delicte contra la integritat moral, delicte de lesions i/o delicte de lesions per inutilitat d'òrgan principal.** A partir de l'observació duta a terme en el marc de la Campanya Som Defensores, on va participar Irídia, així com de l'estudi de la causa judicial, es pot concloure que l'actuació policial tenia un modus operandi similar que buscava generar el pànic entre les persones. És per això que, a banda de les responsabilitats derivades per les actuacions de cada un dels agents que es trobava a terreny, una de les qüestions claus sol·licitades per les diferents acusacions és precisament la identificació dels responsables polítics i policials que van donar les ordres de les operacions de l'1 d'octubre.

En la investigació dels fets, hi ha un element especialment destacable: **la dificultat d'identificar els agents policials que van actuar sobre el terreny**. El motiu és que la identificació només és visible per darrere, i no per davant. Això ha provocat l'arxiu dels procediments d'algunes escoles de Barcelona, malgrat tenir imatges —gravades des del davant— en què es veu clarament l'ús desproporcionat de la força per part d'alguns agents. Això no obstant, una resolució de l'Audiència Provincial de 9 d'abril de 2019 ha establert que no és possible arxivar les causes només d'algunes escoles, atès que l'actuació va ser conjunta i que hi ha determinades qüestions que afecten a totes les escoles i agents en conjunt.

La dificultat en identificar els agents és especialment alarmant en el cas de Roger Español, qui l'1 d'octubre de 2017 va rebre l'impacte d'una pilota de goma a l'ull que li va causar la pèrdua total de la visió. Malgrat tenir el moment del tret gravat per nombrosos periodistes, i per tant individualitzat l'agent en concret, la identificació concreta ha estat molt difícil per dos motius: En primer lloc perquè el número policial no consta a la part davantera de l'uniforme i, en segon lloc i que resulta especialment greu, perquè hi ha hagut una manca de col·laboració clara i evident per part del cos policial, que en alguns dels casos ha resultat una obstaculització clara. Això no obstant, i després d'una immensa tasca de recopilació i anàlisi d'imatges realitzada per l'equip del SAIDAVI, corroborada per un perit expert, **l'escopeter responsable del tret ha estat finalment identificat**.

El cas del Roger Espanyol és un exemple més que les pilotes de goma són projectils altament perillosos i letals que cal eradicar. És per això que amb aquest procediment, es busca estendre el debat sobre aquest projectil altament perillós arreu de l'Estat per tal d'eradicar-ne l'ús, així com la implementació d'un nou sistema d'identificació dels agents que permeti que aquest sigui visible pel davant i pel darrere.

Una de les qüestions claus sol·licitades per les diferents acusacions és precisament la identificació dels responsables polítics i policials que van donar les ordres de les operacions de l'1 d'octubre

Després d'una immensa tasca de recopilació i anàlisi d'imatges realitzada per l'equip del SAIDAVI, l'escopeter responsable del tret ha estat finalment identificat

2.3. Accions d'incidència i comunicatives

L'objectiu del SAIDAVI no és només donar suport i acompanyar a les víctimes, sinó incidir en les polítiques públiques per tal de millorar la prevenció i denúncia de la violència institucional. Per dur a terme aquesta tasca, es treballa de forma conjunta amb les persones afectades, per tal de decidir i definir els objectius concrets que es volen assolir i es desenvolupa un pla de treball que inclou tant accions comunicatives com d'incidència política.

Al llarg del 2018 s'han realitzat principalment 3 campanyes temàtiques, elaborades en col·laboració amb moviments socials i teixit associatiu de la ciutat:

1) **Stop Bales de Goma:** en el marc del litigi del Roger Español, duent a terme l'inici d'una campanya estatal contra les bales de gomes al costat de la Plataforma Defensar a Qui Defensa i Novact i amb la participació d'organitzacions com Red Jurídica, Legal Sol, eldiario.es, Stop Bales de Goma i Ojo con tu Ojo. El 24 d'Abril de 2018, es va realitzar un acte al Teatro del Barrio de Madrid per presentar la campanya, on hi van acudir 200 persones. Posteriorment, es va realitzar un concert a la Sala Apol·lo al qual van acudir 700 persones el 27 de Juny de 2018. Així mateix, s'ha començat a treballar en la generació d'una campanya d'incidència que porti a l'eradicació d'aquestes armes, el qual cobrarà intensitat en l'inici de la nova legislatura.

2) **No més morts a la presó:** juntament amb familiars i el SIRECOVI de l'Observatori del Sistema Penal de la Universitat de Barcelona, aquesta campanya ha tingut l'objectiu de visualitzar els diferents casos de morts a la presó, especialment a les cel·les d'aïllament. Així doncs, conjuntament amb el treball jurídic, el 23 d'octubre es va dur a terme una roda de premsa de denúncia de la situació i una concentració a la Plaça Sant Jaume de Barcelona pocs dies després, el 30 d'Octubre. D'altra banda, també es treballa en l'àmbit institucional, havent estat aprovada la compareixença de l'entitat a la Comissió de Justícia del Parlament, estant a l'espera que se n'acordi la data concreta.

L'objectiu del SAIDAVI no és només donar suport i acompanyar a les víctimes, sinó incidir en les polítiques públiques per tal de millorar la prevenció i denúncia de la violència institucional

Valentina Lazo - Irídia ↓

3) **Som Defensores:** en el marc del treball de monitoratge de situacions de violència institucional en context de l'exercici del dret de reunió i manifestació, al costat de Novact i La Fede, Som Defensores s'ha constituït com una eina pionera de monitoratge de casos de violència institucional en context de protesta. En el marc dels processos d'observació que es realitzen, una de les principals tasques és el monitoratge d'imatges a xarxes socials així com la cobertura en directe de les possibles situacions irregulars que es podrien estan cometent. Aquestes cobertures han tingut un fort impacte, generant indicadors ràpids al cos de Mossos per poder corregir l'actuació. Així mateix s'han elaborat informes amb les principals situacions viscudes.

Valentina Lazo - Irídia ↓

Irídia també ha estat membre actiu de la campanya Demà Pots Ser Tu en defensa dels drets civils i les llibertats, duta a terme amb Òmnium Cultural, Novact, l'Institut de Drets Humans i Fundipau. Aquesta campanya va col·laborar molt estretament amb l'Ajuntament de Barcelona en els actes de commemoració del primer aniversari de l'1 d'Octubre. Aquests van consistir en una exposició temàtica sobre l'1 d'octubre, amb un programa en realitat virtual, una exposició artística, i tallers i ponències. Tots els actes i exposicions van tenir lloc a la presó Model de Barcelona durant el cap de setmana previ a l'1 d'octubre, amb un gran èxit d'assistència.

Així mateix, s'ha treballat durant tot l'any per a la visibilització de vulneracions relacionades amb els casos que s'atenen i representen des del servei, destacant especialment la presentació de l'informe anual, duta a terme el 19 d'Abril de 2018.

Així mateix, s'ha treballat durant tot l'any per a la visibilització de vulneracions relacionades amb els casos que s'atenen i representen des del servei

Finalment, cal destacar que **s'han fet reunions d'incidència amb grups parlamentaris i amb Mossos d´Esquadra, conjuntament amb Amnistia Internacional, per aconseguir que s'identifiqui de manera correcta els agents en tasques d'ordre públic**. Així mateix, també s'han realitzat reunions en relació a la implementació de les pistoles taser, havent aconseguit recentment que el Parlament insti el Govern a modificar les seves normes d'ús, després d'haver rebut els informes elaborats conjuntament per Amnistia i Irídia.

03. Vulneracions de drets

En aquest apartat s'analitzaran les principals situacions de vulneració de drets que s'han identificat a partir de les situacions de violència institucional viscudes per les persones afectades que s'han dirigit al servei durant el 2018. Els àmbits treballats han estat principalment el de protesta (que engloba aquelles situacions de vulneració de drets produïdes en context d'exercici de dret a la llibertat d'expressió, informació i/o reunió i manifestació), espai públic, CIE i presons.

El treball realitzat en els diferents àmbits ha permès detectar, un cop més, l'abast de l'impacte psicològic que té la violència institucional en les persones afectades i la importància de generar mecanismes i aplicar les eines ja existents per tal de que aquest es vegi reflectit en la denúncia de la violència institucional i el posterior procés judicial.

3.1. Protesta

Els drets de reunió i manifestació són drets vectors, ja que a través d'ells s'exerciten, reivindiquen i defensen tota la resta de drets. És aquest caràcter vector i imprescindible per a qualsevol societat democràtica i plural el que els dóna un plus de protecció, malgrat que a vegades el seu exercici pugui entrar en conflicte amb altres usos de l'espai públic. En aquest sentit, l'espai públic no es limita a ser un emplaçament on transiten i conviuen persones de diferent condició, sinó que esdevé un escenari de participació política fonamental en què s'incrementa la necessitat de respectar els drets fonamentals; especialment en temps com els actuals, de convulsió política i d'una forta repressió.

Víctor Serri - La Directa ↓

En moltes ocasions, no obstant, els poders públics perceben la protesta com una amenaça, abordant-la només des d'una vessant d'ordre públic. És precisament en aquestes ocasions quan més abusos o desproporcions en l'ús de la força es produeixen, tal com han posat de manifest en nombroses ocasions Relators especials de drets humans o el mateix Consell de Drets Humans de Nacions Unides.

Durant l'any 2018 s'han dut a terme nombroses mobilitzacions a tot Catalunya, i per tant també a la ciutat de Barcelona. En aquest context de protesta, al llarg de l'any, el SAIDAVI ha atès 80 persones que han relatat situacions en què s'ha fet un ús desproporcionat i abusiu de la força per part de les Forces i Cossos de Seguretat. Dels casos atesos s'ha pogut detectar una constant en l'**ús antirreglamentari i desproporcionat dels bastons policials** per part dels agents de la Brigada Mòbil o de l'Àrea Regional de Recursos Operatius del Cos de Mossos d'Esquadra, que han causat lesions greus a moltes de les persones afectades.

Dels casos atesos s'ha pogut detectar una constant en l'ús antirreglamentari i desproporcionat dels bastons policials

En un dels casos la persona afectada era un periodista, qui en el moment dels fets es trobava exercint la seva tasca professional i anava degudament identificat amb el braçalet de premsa. Aquest cas, respecte el que el servei ha assumit la representació lletrada, suposa el segon cas dut des del servei en què un periodista resulta lesionat per un agent de policia mentre està exercint la seva tasca professional. **L'ús desproporcionat de la força contra periodistes** que es troben a terreny exercint la seva tasca professional atempta directament contra el dret a la llibertat d'informació.

Víctor Serri - La Directa ↓

Així mateix, s'ha tingut coneixement de situacions en les quals s'han disparat **projectils de foam per part de la Brigada Mòbil**, demostrant-se en tots els casos el potencial lesiu d'aquest projectil, atès que en dos dels casos atesos les lesions van requerir d'intervenció quirúrgica i, en un d'ells, s'han produït seqüeles irreversibles.

Per últim, i com ja s'avançava a l'apartat de l'1 d'octubre, una de les qüestions principals que s'ha vingut detectant des del servei és la **dificultat d'identificar els agents d'antiavalots** que actuen a terreny, degut a que la identificació només és visible per darrera. En el cas de la Brigada Mòbil o l'Àrea Regional de Recursos Operatius del cos de Mossos d'Esquadra s'ha de tenir en compte, a més, que els números d'identificació són molt llargs, amb combinacions de números i lletres i una tipografia poc clara que no es llegeix bé a distància.

La manca d'identificació dels agents responsables d'actuacions desproporcionades ha portat en molts dels casos a l'arxiu de les denúncies presentades. **Un altre factor important és que tampoc es depuren responsabilitats internament**, i dins el propi Cos tampoc es du a terme una col·laboració en els procediments oberts per tal d'identificar els responsables d'extralimitacions en l'ús de la força.

3.1.1. Manca d'identificació dels agents

D'acord amb el Decret 217/2008, de 4 de novembre, sobre la utilització del número d'identitat professional en determinades peces dels uniformes de la policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra, en vigor des de maig de 2009, tots els agents del Cos de Mossos d'Esquadra uniformats, excepte en les peces de l'uniforme de gal·la, han de dur en la part superior dreta de l'uniforme el número d'identificació personal o Targeta d'Identitat Professional (TIP) —és el número personal que s'assigna als agents quan entren al Cos i que mantenen durant tota la seva trajectòria—.

L'any 2013, la Direcció General de la Policia —depenent del Departament de l'Interior de la Generalitat— va aprovar la Instrucció 6/2013, de 14 de març, sobre l'establiment del número operatiu policial a l'Àrea de la Brigada Mòbil. El Número d'Operatiu Policial (NOP), que és diferent del TIP, l'han de portar totes les persones funcionàries adscrites a l'Àrea de la Brigada Mòbil (BRIMO) —la unitat antiavalots dels Mossos d'Esquadra especialitzada en ordre públic— i s'ha acordat la seva aplicació per a les altres unitats amb funcions d'ordre públic —com l'Àrea Regional de Recursos Operatius (ARRO), que dóna suport en tasques d'ordre públic i seguretat ciutadana—.

Tots els agents del Cos de Mossos d'Esquadra uniformats han de dur en la part superior dreta de l'uniforme el número d'identificació personal o Targeta d'Identitat Professional (TIP)

Víctor Serri - La Directa ↓

En el mateix sentit, a nivell de l'Estat espanyol, al març de 2008 havia entrat en vigor la *Instrucción 13/2007* relativa al ús del número de identificació personal en la uniformidad de los *Cuerpos y Fuerzas de Seguridad del Estado*, que preveu l'ús obligatori del número TIP en un lloc visible de l'uniforme dels agents del Cos Nacional de Policia i de la Guàrdia Civil. I l'any 2013 també es va aprovar la creació del NOP per a les unitats antiavalots de la Policia Nacional anomenades *Unidades de Intervención Policial* (UIP) mitjançant la *Resolución de 19 de abril de 2013 por la que se crea el número de identificación en las prendas accesorias de uniformidad de las unidades de intervención policial.*

Per tant, amb l'aprovació del NOP s'eximeix als cossos antiavalots de la obligació de portar visible el número TIP. L'objectiu: protegir aquests cossos policials —en paraules del Conseller de l'Interior en aquell moment, Ramon Espadaler, tenia per objectiu que no es criminalitzés i perseguís els agents antidisturbis—. Els sindicats policials, per la seva banda, van criticar aquesta mesura per considerar que se'ls exposava a rebre denúncies falses. [1]

Abans de l'aprovació del NOP, diverses organitzacions i col·lectius, així com les defensories del poble van denunciar la manca d'identificació dels agents antiavalots en les manifestacions, donat que quan es posaven l'armilla protectora tapaven el seu distintiu d'identificació personal. Després de l'any 2013, l'ús del NOP ha estat generalitzat, però s'han pogut detectar casos en què els agents no van degudament identificats.

Així, per exemple, la Xarxa d'observadores de vulneracions de drets humans en contextos de protesta impulsada per la iniciativa Som Defensores —posada en marxa per Irídia juntament amb Novact i La Fede, entre d'altres entitats dedicades a la defensa dels drets humans—, en les protestes que es van realitzar el 21 de desembre de 2018 per la visita del Consell de Ministres del Govern d'Espanya a la ciutat, va detectar la manca d'identificació d'alguns agents de la BRIMO que portaven escopetes de bales de foam. [2]

Així mateix, cal tenir present que el NOP és un codi llarg, difícil de recordar —està format per 9 dígits alfanumèrics en el cas dels Mossos d'Esquadra—, amb una tipografia poc llegible i que només es duu a l'esquena de l'armilla, la qual cosa dificulta la identificació dels agents davant eventuals agressions. Pel que fa al número TIP, la mida de la seva tipografia dificulta la seva visió —en el cas dels Mossos d'Esquadra s'ha dur sobre una cinta de 2 x 5 cm i en el de la Policia Nacional de 30 × 10 mm—, que hauria de ser visible sense dificultats a un metre i 20 centímetres de distància, aproximadament, d'acord amb la Instrucció 13/2007. Les esmentades dificultats ja es van posar de manifest en informe anual de l'any 2017, com per exemple, en el cas del Roger Español. [3]

Per aquest motiu, **resulta necessari que els agents policials antiavalots puguin ser identificats de manera fàcil i amb una numeració visible i clara** que estigui tant a la part posterior del tronc com a la part frontal del tronc i del casc. Aquesta mesura permetria individualitzar els autors de conductes irregulars amb molta més facilitat i, per tant, depurar responsabilitats. Al seu torn, tindria un efecte preventiu, atès que enviaria un missatge de tolerància zero davant de conductes com les que s'exposaran a continuació.

Després de l'any 2013, l'ús del Número d'Operatiu Policial (NOP) ha estat generalitzat, però s'han pogut detectar casos en què els agents no van degudament identificats

[1] https://elpais.com/ccaa/2013/03/14/catalunya/1363278980_043865.html
[2] https://twitter.com/SomDefensores/status/1076145028907573248
[3] http://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-SAIDAVI-2017.pdf

3.1.2. Ús dels bastons policials

Segons la Instrucció 16/2013, de 5 de setembre, sobre la utilització d'armes i eines d'ús policial, el bastó policial és una eina que té per finalitat la defensa personal (guardar distància de seguretat, aturar cops, autoprotecció) i que també pot facilitar, per la seva rigidesa, l'aplicació de tècniques de reducció física, realitzar una reducció, premsa o luxació, actuacions tècniques molt concretes. No obstant això, l'any 2008 es va afegir l'ús en "actuacions relatives al restabliment de l'ordre públic", sense incloure més precisions. [4]

L'esmentada instrucció disposa que la utilització de la defensa policial "ha de limitar-se a un o dos cops, curts i secs" i "amb la defensa en paral·lel al terra i en parts muscularment protegides del tren inferior del cos", i "en cap cas s'ha de fer servir de dalt a baix ni sobre zones vitals del cos humà, com ara el cap".

Malgrat l'anterior, dels 80 casos atesos de protesta durant el 2018, es van enregistrar 27 casos en què s'havien causat lesions greus com a conseqüència de l'ús del bastó policial per part d'agents del Cos de Mossos d'Esquadra. Concretament, es van registrar **14 casos** en què les lesions havien estat **produïdes al cap per cops amb els bastons policials**, movent el bastó policial amb una trajectòria vertical, contrària a l'esmentada instrucció.

Víctor Serri - La Directa ↓

[4] Per aprofundir sobre l'evolució i els canvis en la normativa policial:
http://defenderaquiendefiende.org/wp-content/uploads/2017/08/DretProtesta.pdf

En tots els casos es van causar lesions greus que van requerir de la col·locació de punts de sutura. Dels 13 casos restants, les lesions causades consistien en trencaments o fractures de braç o canell, i en la majoria com a conseqüència de cops amb el bastó policial que anaven dirigits al cap però que eren aturats per la persona amb el braç o el canell.

El 25 de febrer de 2018, en el context de la mobilització en protesta per la visita rei Felip VI a Barcelona, en F.R. de 59 anys, es trobava a la zona de Via Laietana pròxima al Palau de la Música. En un moment donat, mentre es trobava davant d'una tanca policial sense poder moure's, degut a la quantitat de gent que tenia al darrera, i malgrat ell mantenia una actitud totalment pacífica, va rebre l'impacte directe al cap d'un bastó policial, que li va causar una ferida de 5 centímetres de longitud que va requerir de la col·locació de 7 grapes amb anestèsia local i la pràctica d'un TAC cranial urgent.

L'agent de policia que n'és presumptament l'autor va ser identificat per dos fotoperiodistes que van ser testimonis dels fets. L'equip del SAIDAVI va presentar querella criminal per un delicte de lesions comès amb instrument perillós per funcionari públic, que va ser admesa a tràmit, incoant-se procediment de diligències prèvies davant el Jutjat d'Instrucció número 9 de Barcelona. Actualment s'han practicat gairebé totes les diligències d'investigació, havent declarat la víctima, els testimonis i el presumpte agent del cos de Mossos d'Esquadra autor de l'agressió.

3.1.3. Vulneració del dret a la llibertat d'informació

El dret a la llibertat d'informació és un dret fonamental, inclòs en el dret a la llibertat d'expressió en la Declaració Universal dels Drets Humans de la ONU (art. 19), en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (art. 19) i en el Conveni Europeu dels Drets Humans del Consell d'Europa (art. 10). Per la seva banda, la Constitució espanyola el recull específicament (art. 20.1.d) com la llibertat de comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

L'Observació General 34 del Comitè de Drets Humans de la ONU, de 12 de setembre de 2011, relatiu a l'art. 19 del Pacte de Drets Civils i Polítics, estableix en el seu apartat 13:

> *La existencia de medios de prensa y otros medios de comunicación libres y exentos de censura y de trabas es esencial en cualquier sociedad para asegurar la libertad de opinión y expresión y el goce de otros derechos reconocidos por el Pacto. Es una de las piedras angulares de toda sociedad democrática. Uno de los derechos consagrados en el Pacto es el que permite a los medios de comunicación recibir información que les sirva de base para cumplir su cometido. La libre comunicación de información e ideas acerca de las cuestiones públicas y políticas entre los ciudadanos, los candidatos y los representantes elegidos es indispensable. Ello comporta la existencia de una prensa y otros medios de comunicación libres y capaces de comentar cuestiones públicas sin censura ni limitaciones, así como de informar a la opinión pública . El público tiene también el correspondiente derecho a que los medios de comunicación les proporcionen los resultados de su actividad.*

En el mateix sentit, el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH), ha recordat l'especial protecció que ha de tenir la premsa en les societats democràtiques i, especialment, les persones professionals del periodisme que s'erigeixen com a "gossos guardians" de la democràcia (STEDH de 27 de març de 1996, cas Goodwin v. United Kingdom). En la STEDH de 4 de febrer de 2015, cas Pentikäinen v. Finland, es torna a posar de manifest (pàg. 89):

> *A este respecto, y con referencia a los hechos del presente caso, se debe enfatizar el papel crucial de los medios de comunicación para proporcionar información sobre el manejo de las manifestaciones públicas por parte de las autoridades y la contención del desorden. El rol de "perro guardián" de los medios de comunicación asume una importancia particular en tales contextos, ya que su presencia es una garantía de que las autoridades puedan rendir cuentas de su conducta frente a los manifestantes y el público en general cuando se trata de la vigilancia policial de grandes reuniones, incluidos los métodos utilizados para controlar o dispersar a los manifestantes o para preservar el orden público. Cualquier intento de expulsar a los periodistas de la escena de las manifestaciones debe, por lo tanto, estar sujeto a un escrutinio estricto.*

Pedro Mata - Fotomovimiento ↓

En l'actualitat, en canvi, **les vulneracions del dret a la llibertat d'informació existeixen i són especialment preocupants.** Una de les formes de vulneració en l'Estat espanyol ha estat l'aplicació de la nova Llei de Seguretat Ciutadana, en vigor des de l'any 2015.

Amnistia Internacional, en el seu informe *España: activistas sociales y el derecho a la información, en el punto de mira. Análisis sobre la Ley de Protección de Seguridad Ciudadana* [5] (2017), alertava de les limitacions a les persones professionals de la informació per l'art. 36.23, que sanciona "l'ús no autoritzat d'imatges o dades personals o professionals d'autoritats o membres de les Forces i Cossos de Seguretat que pugui posar en perill la seguretat personal o familiar dels agents, o en risc l'èxit d'una operació (...)".

En el mateix sentit, l'any 2017, la Plataforma en defensa de la libertad de información parlava de "censura camuflada" contra la llibertat d'expressió sota infraccions genèriques com les "faltes de respecte i consideració" o la "desobediència o resistència" a membres de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. [6]

No obstant l'anterior, trobem altres formes mitjançant les quals s'ha posat en risc la llibertat d'informació. Segons les dades recollides pel Grup de Periodistes Ramon Barnils, **entre el 2017 i el 2018, 55 periodistes, fotoperiodistes o mitjans de comunicació van ser agredits, amenaçats o intimidats mentre duien a terme la seva tasca professional** a Catalunya, País Valencià i les Illes Balears.

A aquesta xifra cal sumar els 62 casos de censura a expressions artístiques, acadèmiques o d'altres tipus; als 30 casos de persecució de bloggers, comptes de xarxes socials o de periodisme ciutadà i les 17 resolucions judicials, actuacions policials o denúncies que poden obstaculitzar la feina dels professionals de la informació, entre molts altres atacs.

En total, es calculen més de 431 vulneracions de les llibertats d'expressió i del dret a la informació entre el 2017 i el 2018, recollides al Mapa de la Censura del l'Observatori de Mitjans, Mèdia.cat [7]. Aquesta situació va portar a Grup Barnils i a Irídia a denunciar la situació en una roda de premsa el dia 11 de març i a la creació d'un hashtag específic per denunciar aquest tipus de situacions a terreny: #atacinfo. [8]

Concretament, tal com s'ha esmentat, **un dels casos atesos i assumits com a litigi pel SAIDAVI l'any 2018 és precisament un cas d'agressió policial a un periodista** mentre aquest estava exercint la seva tasca professional. Amb aquest, ja són dos els casos d'agressions a periodistes que està portant actualment el servei.

En total, es calculen més de 431 vulneracions de les llibertats d'expressió i del dret a la informació entre el 2017 i el 2018

[5] https://doc.es.amnesty.org/ms-opac/recordmedia/1@000029362/object/37844/raw
[6] http://libertadinformacion.cc/dos-anos-de-ley-mordaza-la-pdli-reclama-a-los-partidos-medidas-para-impedir-actuaciones-policiales-contra-periodistas/
[7] https://www.grupbarnils.cat/el-grup-ramon-barnils-juntament-amb-iridia-presenten-el-manifest-per-la-democracia-i-contra-la-censura-prou-atacs-als-i-les-professionals-de-la-informacio/
[8] https://directa.cat/la-generalitat-de-catalunya-demana-4-anys-de-preso-a-un-fotoperiodista/

El 29 de setembre de 2018 el Víctor Serri, fotoperiodista de La Directa, va ser agredit per un agent de la Brigada Mòbil del cos dels Mossos d'Esquadra mentre cobria la manifestació que havia estat convocada a Plaça Sant Jaume pels Comitès en Defensa de la República i Arran. El Sr. Serri es trobava enregistrant imatges amb la seva càmera fotogràfica, quan un agent de la Brigada Mòbil de Mossos d'Esquadra, amb plena consciència de que es tractava d'un periodista, el va colpejar repetides vegades amb el bastó policial.

L'agent el va colpejar una primera vegada dirigint el cop directament contra la mà amb la que estava subjectant la càmera de fotos, essent que en aquell moment la tenia col·locada a l'altura de la cara per poder enregistrar fotos correctament. Tot i que el Sr. Serri va intentar enretirar-se cap endarrera, portava el braçalet de premsa col·locat al braç esquerre i va dir en diverses ocasions "sóc premsa", el mateix agent va seguir colpejant-lo amb el bastó policial, propinant-li, almenys, tres cops més.

Com a conseqüència d'aquests fets el Sr. Serri va patir una fractura en el dit índex de la mà dreta que va requerir de la immobilització amb una fèrula digitopalmar, així com diverses contusions, a les costelles i a la cama.

L'equip del SAIDAVI va presentar querella criminal per un possible delicte de lesions amb instrument perillós, amb l'agreujant de prevalença de caràcter públic i la d'abús de superioritat, així com per un delicte comès per funcionari públic contra els drets individuals. La querella va ser admesa a tràmit pel Jutjat d'Instrucció 15 de Barcelona i després d'haver declarat l'agent presumptament responsable de l'agressió, el Jutjat va acordar l'arxiu provisional de la causa per manca d'identificació de l'autor, malgrat existir imatges en què es veu l'agressió patida pel fotoperiodista i que permeten identificar l'agent. L'equip del SAIDAVI ha presentat un recurs contra la interlocutòria d'arxiu, que actualment es troba pendent de resoldre.

3.1.4. Projectils de Foam

El 8 de novembre de 2013 es va aprovar al Parlament de Catalunya la prohibició de l'ús de les bales de goma o cautxú per part del Cos de Mossos d'Esquadra, en vigor a partir del 30 d'abril de 2014. No obstant això, en l'informe de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Material Antiavalots en Esdeveniments de Masses aprovat, es manté l'ús dels projectils de foam o goma viscoelàstica, amb què "s'intenta immobilitzar una persona que està alterant l'ordre públic", establint la diferència amb les funcions de la bales de goma que serien per "dispersar un gran nombre de persones".

La Instrucció 16/2013 només fa referència a que aquests es llancen des de llançadores de 40 mm —subfusells GL-06—, i que aquest projectil està destinat "al control de masses: ordre públic, motins penitenciaris, etc. Així mateix pot ser utilitzada per a actuacions amb un nivell de risc alt per part de grups especials".

L'ús d'aquestes llançadores es coneix per la seva utilització per part de la policia francesa des de l'any 2004, que també va conservar les llançadores flash-ball, que disparen bales de goma. El gran número de persones ferides per ambdues armes (mutilacions oculars, entre d'altres), va provocar que la Comissió Nacional de la Deontologia de la Seguretat (CNDS) francesa publiqués un informe en el què feia recomanacions sobre el subfusell GL-06 (LBD 40x46), després que un adolescent de 16 anys perdés, gairebé, la totalitat de la visió d'un ull. La CNDS va alertar de les **"conseqüències dramàtiques" en cas d'impacte a la cara i especialment als ulls,** precisant que els riscos augmenten si el tret és efectuat des d'una distància reduïda (10-15 metres). [9]

Víctor Serri - La Directa ↓

Amnistia Internacional, en el seu informe *Impacto sobre los derechos humanos de las armas menos letales y otros tipos de material para hacer cumplir la ley (2015)*, estableix que els projectils d'impacte cinètic *"incluso utilizados de acuerdo con las instrucciones del fabricante, pueden causar lesiones graves y potencialmente mortales. Los proyectiles pequeños, en particular, aumentan el riesgo de lesiones oculares y de penetración en los ojos o en la piel"*, i que el seu ús ha d'estar *"estrictamente limitado a las situaciones de alteración violenta del orden que constituya un peligro para las personas; en esos casos se utilizarán para contener y hacer cesar la violencia, y sólo cuando el uso de medios menos extremos sea insuficiente para alcanzar ese objetivo (...)".* [10]

Així mateix, l'informe "L'ús de bales de goma per part de la Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra (BRIMO)", elaborat l'any 2013 per l'associació Stop Bales de Goma, ja alertava de la perillositat d'aquestes armes. No obstant l'anterior, de les 80 persones que van requerir l'assessorament i/o assistència del SAIDAVI per vulneració de drets en context de protesta, **4 van ser per impacte de projectil de foam**. En 2 dels casos atesos, les persones van patir lesions greus que van requerir d'intervenció quirúrgica i, en un dels casos, la persona ha patit seqüeles irreversibles.

L'1 d'octubre de 2018, en el marc de la convocatòria de la manifestació cívica al centre de Barcelona per commemorar l'1 d'octubre de 2017, en F.I., de 29 anys va rebre l'impacte d'una bala de foam al genoll disparat per un agent de Mossos d'Esquadra, provocant-li una lesió molt greu consistent en la ruptura del genoll, lesió per la qual va haver de ser intervingut quirúrgicament.

Els fets van tenir lloc al Parc de la Ciutadella, prop del Parlament. La persona afectada havia decidit quedar-se al marge de les persones que van acostar-se a la porta del Parlament, situant-se molt més enrere, allunyat de la multitud. Estava fent fotografies quan va rebre l'impacte, sense cap avís previ per part dels agents, i sense que en aquell moment s'estigués produint a la zona cap situació d'alteració de l'ordre que posés en perill a les persones.

L'equip del SAIDAVI ha presentant querella per un delicte de lesions amb instrument perillós la qual ha estat admesa a tràmit pel Jutjat d'Instrucció 15 de Barcelona.

Per altra banda, del testimoni facilitat per les persones ateses, així com de les imatges videogràfiques que s'han pogut obtenir del moment del fets, es desprèn que en el moment que es va fer ús d'aquesta arma no s'estava produint cap situació d'alteració violenta de l'ordre públic i **en cap cas les persones afectades suposaven un perill per a la resta de persones o per als propis agents.**

[9] https://www.eldiario.es/catalunya/armas-Mossos-sustituyen-balas-mutilan_0_221527850.html
[10] https://amnistia.org.ar/wp-content/uploads/delightful-downloads/2016/10/ACT3013052015SPANISH.pdf

El 21 de desembre de 2018, en el marc de les mobilitzacions socials en ocasió de la celebració de la sessió del Consell de Ministres del Govern Espanyol a Barcelona, l'I.R., de 19 anys, va rebre l'impacte d'un projectil de foam directament al testicle dret, causant-li una ruptura del mateix amb la terrible conseqüència d'una lesió molt greu per la qual va haver de ser intervingut quirúrgicament, duent-se a terme l'amputació de l'òrgan.

Aquests fets es van produir quan el jove de 19 anys i els seus 3 amics havien arribat a la concentració de carrer Fusteria, on es van produir de forma molt seguida tres dispars de projectils de foam efectuats pels agents de la Brigada Mòbil de Mossos d'Esquadra. Un d'ells va ser el que va impactar-lo directament. En aquell moment, les persones concentrades en aquell punt de la ciutat, i més concretament de l'entorn del noi, es trobaven lluny del cordó policial i en una situació tranquil·la. Ell no representava en absolut cap risc per a la integritat física de tercers ni dels propis agents.

Es considera realment greu que varis dels agents, inclosos escopeters, que es trobaven en aquell moment en el cordó policial no duien número identificatiu, identificació preceptiva legalment d'acord amb la Instrucció 6/2013.

L'equip del SAIDAVI ha dut a terme una primera tasca de recollida de proves i imatges dels fets succeïts i ha interposat querella criminal per un delicte de lesions provocant pèrdua o inutilitat d'un òrgan principal, que ha estat admesa a tràmit pel Jutjat d'Instrucció número 12 de Barcelona.

3.1.5. Bales goma

Es calcula que, des de la Transició, les bales de goma utilitzades pels cossos policials a l'Estat espanyol han causat fins a 23 morts y 39 ferits greus [11]. L'últim cas ha estat el de Roger Español, que va perdre la visió d'un ull a causa d'un impacte d'una bala de goma per part de la Policia Nacional durant la jornada del referèndum de l'1 d'octubre de 2017.

Al respecte, resulta necessari posar de manifest que **els protocols d'actuació i d'utilització de material antidisturbis dels agents de la Policia Nacional resulten poc precisos i no són públics.** Al juny de 2014, la Defensora del Poble espanyol va constatar que no existeix un *"protocolo de empleo progresivo de los medios"*, sinó tan sols la *Circular sobre el empleo de material antidisturbios, de fecha 3 de septiembre de 2013"* i el Manual de actualización para unidades de intervención policial, que conté un epígraf relatiu a l'ordre progressiu de les actuacions policials en les concentracions i manifestacions, els continguts de les quals considera de caràcter "insuficient per garantir ús proporcional, oportú i congruent del material antiavalots, i per minimitzar el risc lesiu de la seva utilització". Per això, va recomanar a la Direcció General de Policia –dependent del Ministeri de l'Interior– que procedís a regular la utilització de les armes destinades a la impulsió i projecció de pilotes de cautxú amb un contingut mínim proposat. [12]

No obstant l'anterior, la Direcció General de la Policia no va acceptar l'esmentada recomanació *"al considerar que la regulación y los mecanismos de control existentes son suficientes"*, tal com es conté en l'informe anual de l'any 2014 de la Defensora del Poble. [13]

Nombroses organitzacions de drets humans, entre les quals hi ha també Irídia, han sol·licitat i segueixen treballant per a la prohibició d'aquest tipus d'armes pel seu potencial lesiu.

[11] https://www.elsaltodiario.com/balas-de-goma/cronologia-balas-de-goma-al-menos-35-heridos-graves-y-23-fallecidos
[12] https://www.defensordelpueblo.es/resoluciones/normativa-de-utilizacion-de-material-antidisturbios-2/
[13] https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/06/Informe2014.pdf

3.2. Espai públic

Durant l'any 2018, 18 persones s'han dirigit al servei requerint assessorament i/o assistència del Servei davant de situacions de violència institucional comeses a l'espai públic. D'aquests divuit casos, sis estaven relacionats amb personal de seguretat privada exercint funcions de vigilància al metro, parades de ferrocarrils de la Generalitat i/o recintes públics. Aquest tipus d'actuacions per part de personal de seguretat privada és, per tant, una qüestió especialment sensible i preocupant.

Pedro Mata - Fotomovimiento ↓

Amb l'aprovació de la Llei 5/2014, de 4 d'abril, de Seguretat Privada, així com amb la posterior reforma del Codi Penal i la Llei Seguretat Ciutadana de 2015, s'han anat augmentant les competències del personal de seguretat privada, dotant-los de facultats d'identificació, detenció i registre de persones, entre d'altres.

En base als casos rebuts pel servei **s'ha pogut detectar com en diverses ocasions aquests agents, en l'exercici d'aquestes competències, han fet un ús abusiu i desproporcionat de la força.**

El 7 de maig de 2018 en H.M., de 22 anys, es trobava a l'estació de Provença dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC). Segons el testimoni de la víctima i de la persona que l'acompanyava, un cop el jove havia passat darrere el seu amic, sense validar el bitllet, un vigilant de seguretat dels FGC, sense cap advertiment previ, el va agafar de forma violenta i totalment desproporcionada pel coll, tot empenyent-lo cap a dins de les màquines de control, i seguidament ell i dos agents de seguretat més el van reduir de forma violenta al terra.

A banda de la corresponent sanció administrativa per no portar el bitllet de tren, els agents de seguretat privada van interposar una denúncia contra el jove per un presumpte delicte lleu de lesions. L'equip del SAIDAVI va acompanyar al jove en la redacció i presentació de la denúncia contra els agents de seguretat privada i es van realitzar tasques d'investigació que van permetre obtenir algunes de les imatges de videovigilància de l'estació. Posteriorment una de les advocades del servei va assistir-lo al judici per delictes lleus que va tenir lloc el 4 de setembre de 2019.

El 4 de desembre de 2018, el Jutjat d'Instrucció 17 de Barcelona va dictar sentència absolutòria, tant pels agents de seguretat privada com pel jove de 22 anys, per considerar que no hi havia prova suficient per condemnar a cap de les parts. Essent que de les imatges de videovigilància no s'observava el moment inicial de l'agressió i havent valorant jurídicament la poca viabilitat de recórrer la sentència absolutòria, l'equip jurídic del SAIDAVI juntament amb la persona afectada va decidir no recórrer la sentència.

Resulta especialment preocupant el fet de que en cap dels casos atesos s'hagin adoptat per part de les corresponents empreses de seguretat mesures per tal d'esbrinar el succeït i reparar el dany causat a les persones afectades. **No existeixen mecanismes legals i mitjans efectius i transparents per controlar els possibles incompliments i vulneracions dels drets ciutadans de manera efectiva.**

3.3. CIE

Els Centres d'Internament d'Estrangers (CIEs en endavant) són espais de privació de llibertat en els quals, sota autorització judicial, s'interna a persones que tenen vigent una ordre d'expulsió, fins a un màxim de 60 dies. La mesura d'internament és fortament criticada des de la seva aparició l'any 1985 a l'ordenament jurídic espanyol, per tractar-se d'una privació de llibertat en el marc d'un procediment administratiu. Això no obstant, es pretén justificar com una mesura cautelar per fer efectiva la deportació d'una persona al seu país d'origen.

Pedro Mata - Fotomovimiento ↓

Cal recordar que un dels principis rectors del dret administratiu és la proporcionalitat, establint-se en l'article 29.1 de la Llei 40/2015, de 1 d'octubre, del Règim jurídic del Sector Públic que "*las sanciones administrativas, sean o no de naturaleza pecuniaria, en ningún caso podrán implicar, directa o subsidiariamente, privación de libertad*". Així doncs, la pròpia existència d'aquesta mesura suposa per se una greu anomalía del sistema que porta aparellada la vulneració de drets de les persones que es troben en situació administrativa irregular. **Els CIEs es constitueixen com un engranatge més de coacció i control cap a les persones estrangeres que composen les polítiques en matèria d'estrangeria.**

3.3.1. Vulneracions de drets dins el CIE

Una de les qüestions que ha estat denunciada en reiterades ocasions per les entitats de defensa de drets humans és la forta opacitat que envolta els CIEs en general, així com la manca de col·laboració per part de l'Administració en relació a les situacions de violència policial que s'hi poden produir.

Sergi Rugrand - KrasnyiBCN / La Directa ↓

Durant l'any 2018, el Servei va tenir coneixement de **dues situacions greus de maltractament a persones internes al CIE de Barcelona per part dels agents del Cos Nacional de la Policia**. En la denúncia d'aquestes situacions, que es va fer de forma coordinada i conjunta amb la plataforma Tanquem els CIE de Barcelona [14] i amb la major celeritat que va ser possible, no hi va haver cap tipus de col·laboració per esbrinar i clarificar què havia passat i qui n'era el responsable ni per part del personal que treballa al Centre (agents policials, personal mèdic, personal tècnic, etc.), ni per part de la direcció del mateix.

L'opacitat que envolta aquests centres dificulta greument la possibilitat d'obtenir informació sobre les situacions de maltractament que s'hi produeixen i, conseqüentment, la possibilitat de tirar endavant una eventual denúncia penal i generar un procés de justícia i reparació per a la persona. De fet, ambdós casos que s'han denunciat al llarg del 2018 han acabat amb un arxiu per part del Jutjat a causa de la seva manca absoluta de diligència, eficàcia i celeritat en la investigació com a continuació s'exposarà, però també a causa dels obstacles que existeixen per denunciar els fets (recopilació de la informació, traducció, obtenció de testimonis, vídeos o informes mèdics, redacció de la denúncia, identificació dels presumptes autors, etc) que són responsabilitat del Centre i les administracions de les quals en depèn.

El Servei va tenir coneixement de dues situacions greus de maltractament a persones internes al CIE de Barcelona per part dels agents del Cos Nacional de la Policia

[14] https://www.social.cat/noticia/7816/presenten-una-denuncia-per-agressions-a-interns-contra-agents-de-policia-del-cie-de-barcel

3.3.2. Manca d'investigació per part dels Jutjats d'Instrucció

Els casos ocorreguts al CIE són especialment preocupants perquè en nombroses ocasions, els interns que denuncien maltractament per part dels agents policials són immediatament deportats, no essent possible dur a terme una investigació efectiva si no hi ha una actuació ràpida i eficient dels tribunals.

El dia 10 de març de 2018, al voltant de les 8.00 hores el Sr. A.C., intern en el Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) de Barcelona, es trobava estirat al llit de la seva cel·la quan van entrar cinc agents del Cos Nacional de Policia amb la intenció de fer-lo sortir de la mateixa. L'A.C., trobant-se sol amb els cinc agents va demanar-los que l'ajudessin a aixecar-se donant-los la mà, donat que tenia un fort dolor al peu esquerre a causa d'una lesió que havia sofert el dia anterior mentre jugava a futbol amb altres interns.

En aquell moment, els agents el van agafar amb força perquè s'aixequés del llit. Un cop incorporat, un d'ells el va agafar per la cara tot empenyent-li el cap contra la paret, rebent un fort cop a la part posterior del cap. Seguidament, un altre agent li va propinar una bufetada i un altre dels agents allà presents li va preguntar quin era el peu que li feia mal i, a l'indicar-li-ho, l'agent li va propinar una forta trepitjada al peu que tenia lesionat. Per últim, dos agents, que haurien sortit abans que l'A.C. i la resta, mentre sortien, haurien procedit a empènyer-lo perquè caigués sobre els agents que tenia davant.

El dia 13 de març de 2018 l'equip jurídic del SAIDAVI, després de tenir coneixement d'aquests fets i de visitar l'intern, va interposar una denúncia davant el Jutjat de Guàrdia per un possible delicte contra la integritat moral i un delicte lleu de lesions, tot sol·licitant com a mesura cautelar de caràcter molt urgent la suspensió de qualsevol ordre d'expulsió contra l'A.C. o de qualsevol de les persones que fossin testimonis dels fets denunciats per tal de garantir el curs de la investigació.

El 16 de març 2018, el Jutjat va acordar incoar el procediment i la pràctica de la resta de diligències sol·licitades en la denúncia, però va denegar l'adopció de la mesura cautelar, fet que va comportar que dies després d'haver denunciat el Sr. A.C. fos deportat. La deportació va comportar que el Sr. A.C. ni tan sols pogués declarar en seu judicial per relatar els fets succeïts. Posteriorment, el Jutjat d'Instrucció 10 va arxivar el procediment sense notificar-ho a les advocades del servei.

Una de les qüestions que s'ha detectat des del Servei és la manca de voluntat per part d'alguns Jutjats d'Instrucció d'adoptar les mesures necessàries per tal d'investigar els fets, així com d'assegurar la preservació de les proves, com ara, la sol·licitud de les imatges contingudes a les càmeres de videovigilància o la pròpia declaració de la persona perjudicada i denunciant així com dels eventuals testimonis dels fets.

Una de les qüestions que s'ha detectat des del Servei és la manca de voluntat per part d'alguns Jutjats d'Instrucció d'adoptar les mesures necessàries per tal d'investigar els fets

Víctor Serri - La Directa ↓

En aquest sentit, en molts dels casos atesos pel Servei, tant la persona afectada com els testimonis que havien presenciat els fets van ser deportats abans de poder prestar declaració judicial, malgrat s'havia manifestat als Jutjats d'Instrucció la urgència i necessitat d'aquesta declaració, precisament pel risc que aquestes persones fossin deportades.

En aquest sentit, cal posar de manifest que davant d'una denúncia de situacions de maltractament per part dels agents de la Policia Nacional a persones privades de llibertat, és absolutament necessari que els Jutjats d'Instrucció adoptin mesures que permetin realitzar la pràctica de les diligències d'investigació essencials, en cas contrari es vulnera el dret a la tutela judicial efectiva de les persones afectades.

És absolutament necessari que els Jutjats d'Instrucció adoptin mesures que permetin realitzar la pràctica de les diligències d'investigació essencials

3.4. Presons

Les presons, com a llocs de privació de llibertat, són espais on ha de posar-se especial atenció a la protecció dels drets fonamentals. La pena privativa de llibertat ha de privar només —en la mesura en què això sigui possible— del dret fonamental a la llibertat de la persona empresonada, i **no ha de suposar la privació o restricció d'altres drets fonamentals com el dret a la intimitat, a l'educació, a la salut o a la vida**, i ha d'afectar el menys possible a la família i persones properes de la persona presa.

Sònia Calvó - Mèdia.cat ↓

No obstant això, **a la pràctica, en moltes ocasions les presons i les seves lògiques de funcionament suposen la vulneració** i, en tots els casos, la posada en tensió, d'infinitat de drets fonamentals dels quals són titulars totes les persones, estiguin condemnades penalment o no.

Per això és fonamental que la societat civil dugui a terme un monitoratge permanent del respecte dels drets de les persones privades de llibertat, i que aquesta atenció permeti visibilitzar i denunciar les vulneracions de drets que s'hi produeixen. En aquest sentit, el fet que Catalunya tingui assumida la competència en matèria penitenciària, ofereix majors possibilitats d'incidència perquè es generin polítiques públiques que millorin les condicions de vida de totes les persones privades de llibertat a Catalunya.

Les línies de treball en relació a la vulneració de drets de les persones preses són moltes. Actualment els casos que es porten des del SAIDAVI són casos de mort a la presó, concretament, en els Departaments Especials de Règim Tancat (DERT) de les presons catalanes, on les persones privades de llibertat estan en unes condicions de major aïllament, i que constitueixen una "presó dins de la presó".

És fonamental que la societat civil dugui a terme un monitoratge permanent del respecte dels drets de les persones privades de llibertat

3.4.1 Aïllament

Les presons suposen una separació forçosa de la persona presa de la resta de la societat i l'obligació de conviure amb un nombre reduït de persones que també es troben tancades contra la seva voluntat en el mateix espai. **Existeixen evidències que aquest aïllament respecte de la societat en general, ja genera una afectació psicològica en les persones preses** i, en cas de tractar-se d'un tancament prolongat en el temps, pot tenir un efecte profundament desocialitzador, un fenomen que es denomina *"prisionización"*.

No obstant l'anterior, la normativa permet anar més enllà i és possible col·locar a les persones preses en unes condicions d'aïllament gairebé total, també respecte de la resta de persones preses, situació que encara suposa una major afectació a nivell psicològic i que incrementa el risc autolític i de suïcidi.

L'aïllament penitenciari és una situació que encara suposa una major afectació a nivell psicològic i que incrementa el risc autolític i de suïcidi.

Sònia Calvó - Mèdia.cat ↓

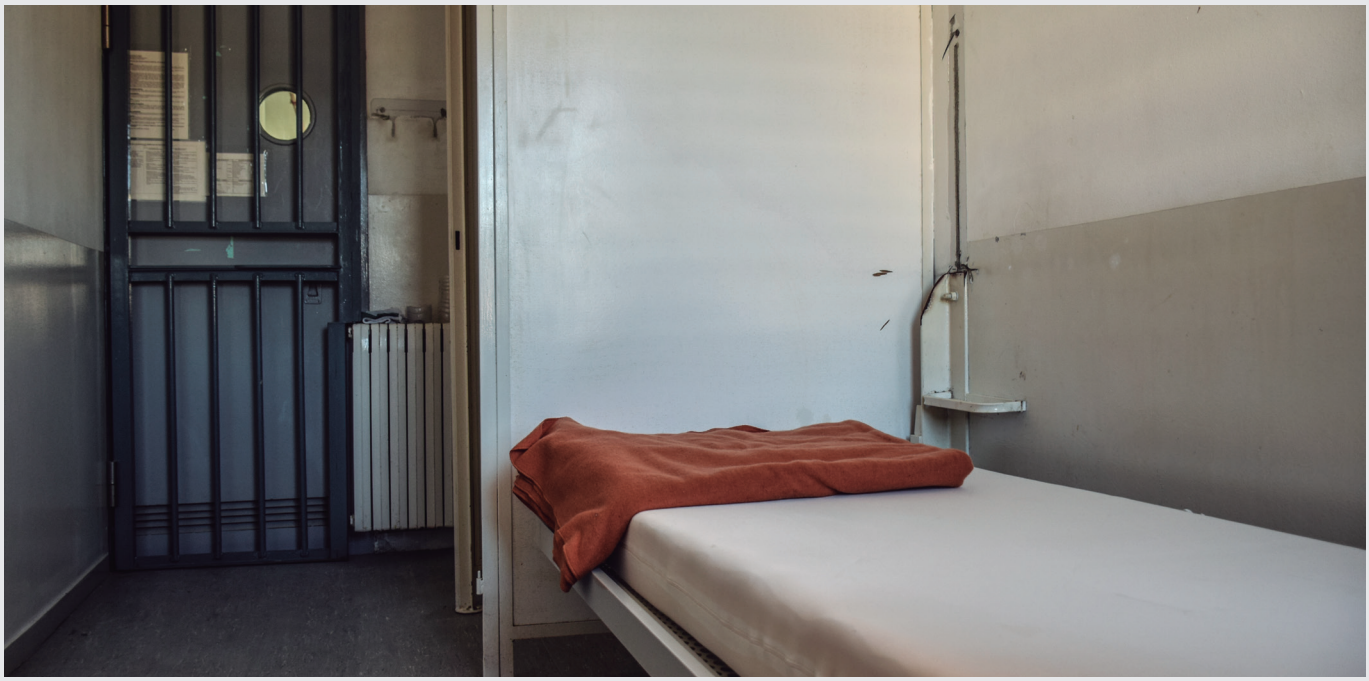

La normativa penitenciària permet que l'aïllament pugui articular-se de diferents formes: com a mesura cautelar, com a sanció o com a grau de tractament o règim de vida, quan es classifica a una persona en primer grau de tractament o règim tancat. En cadascun d'aquests casos, les condicions d'aïllament no són exactament les mateixes (l'aïllament com a sanció imposa més hores de tancament total que l'aïllament com a primer grau, i al seu torn, la sanció té una limitació temporal màxima, mentre el primer grau no), però no obstant això, el que de fet succeeix és que, en tots els casos, s'aïlla a la persona respecte de la resta de la població penitenciària.

A Catalunya, les persones preses són aïllades en un espai en concret: els **Departaments Especials de Règim Tancat** (DERT) de les diferents presons catalanes. Aquests mòduls específics tenen unes característiques estructurals que permeten generar les condicions d'aïllament o règim tancat. Es troben regulats per la **Circular 2/2017, del règim tancat en els centres penitenciaris de Catalunya**, que va ser aprovada després de la generació d'un Grup de Treball en el Parlament de Catalunya sobre l'aïllament penitenciari, arran de la mort de Raquel a l'abril de 2015 en el DERT de Brians 1 [15].

La problemàtica de les morts sota custòdia en règim d'aïllament continua sent objecte de denúncia

Malgrat els canvis que va introduir aquesta normativa, la problemàtica de les morts sota custòdia en règim d'aïllament continua sent objecte de denúncia, ja que aquestes continuen tenint lloc, i **els mecanismes de prevenció i de reacció continuen sent insuficients.**

[15] http://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-SAIDAVI-2017.pdf, pàg. 32.

El dia 5 d'agost de 2018, al voltant de les 21.00 hores de la nit, es va produir la mort, presumptament per suïcidi, de G.H., una noia de 20 anys que es trobava interna al Centre Penitenciari Brians 1.

G.H. va ingressar al Centre Penitenciari de Ponent menys d'un any abans dels fets i allà havia tingut diversos episodis autolítics i havia manifestat en repetides ocasions a les funcionàries la seva intenció suïcida amb manifestacions com: "estic farta i deprimida i em suïcidaré". Per aquests i altres incidents relacionats amb l'estricte règim penitenciari i amb els efectes de la medicació psiquiàtrica que prenia, la interna va ser sancionada i sotmesa a aïllament en nombroses ocasions, fet que no va fer res més que empitjorar el seu estat de salut mental, arribant fins i tot a ser ingressada en un mòdul psiquiàtric penitenciari.

L'abril de 2018, la Direcció General de Serveis Penitenciaris va acordar l'aplicació del règim tancat i la interna va ser traslladada al Departament Especial de Règim Tancat (DERT) del Centre Penitenciari Brians 1. El mes de juliol de 2018, la interna va tornar al règim ordinari, però seguia al DERT com a sancionada i, estant allà, l'1 d'agost de 2018, es va produir un incident pel qual va ser sotmesa a contenció i novament sancionada, de manera que la situació d'aïllament es va seguir prolongant.

D'aquesta manera, el dia dels fets la interna portava més de 70 dies seguits en situació d'aïllament al DERT, tot i haver donat mostres recurrents de tenir ideació autolítica i estar en un estat de salut mental delicada, prenent medicació psiquiàtrica. Per això, des del SAIDAVI es considera que ni l'equip directiu de Brians 1, ni els responsables del DERT, ni la psicòloga del centre, ni l'equip mèdic i psiquiàtric van actuar amb la diligència deguda.

El procés penal que es va obrir després de la seva mort va determinar que el motiu va ser-ne el suïcidi, però la seva família, amb la representació de l'equip jurídic del SAIDAVI, va sol·licitar al Jutjat d'Instrucció que es realitzés una segona autopsia. El motiu és que quan van poder veure el cos a l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya, van trobar marques que no s'explicaven a l'autòpsia realitzada.

Malgrat tot l'anterior, la Jutgessa d'Instrucció ha mantingut una negativa constant i sense la deguda motivació, tant en relació a la realització d'una segona autòpsia com enfront de totes les peticions de proves que l'equip jurídic del SAIDAVI ha realitzat.

Actualment, i després d'haver recorregut la interlocutòria d'arxivament definitiu del procés penal, el Jutjat d'Instrucció ha dictat una interlocutòria d'arxiu provisional de la causa penal, que també ha estat recorreguda i que està pendent de la seva resolució.

Aquesta realitat porta al qüestionament de l'existència de l'aïllament com a mesura legal i legítima. Cal insistir que aquest règim de vida, en el qual les persones viuen tancades en una cel·la entre 18 i 21 hores al dia, afavoreix l'existència de vulneracions greus als drets humans.

El règim d'aïllament, en el qual les persones viuen tancades en una cel·la entre 18 i 21 hores al dia, afavoreix l'existència de vulneracions greus als drets humans.

3.4.2. Protocol de Prevenció de Suïcidis

Alguns dels casos que s'han treballat al SAIDAVI han posat en evidència la insuficient prevenció del suïcidi per part de l'Administració penitenciària catalana. Efectivament, el risc autolític i de suïcidi augmenta quan una persona està presa i és encara major en aquells casos en els quals la persona és sotmesa a un major aïllament, a causa d'una sanció o per la seva classificació en règim tancat.

Sònia Calvó - Mèdia.cat ↓

Tots els centres penitenciaris de Catalunya compten amb un Protocol de Prevenció de Suïcidis. Alguns són més exhaustius que d'altres, però tots ells disposen de mesures concretes que han d'adoptar-se quan es produeixen alertes de risc autolític. No obstant això, en alguns dels casos estudiats, malgrat que la persona presa havia manifestat de manera clara i reiterada la seva intenció autolítica —fins i tot amb actes— **l'Administració penitenciària no va activar el Protocol de Prevenció de Suïcidis**. Per això, esdevé urgent i necessari l'establiment de mecanismes d'activació d'aquests protocols que resultin realment preventius i efectius.

> És urgent i necessari l'establiment de mecanismes d'activació d'aquests protocols que resultin realment preventius i efectius

3.4.3. Accés a mecanismes d'investigació efectius

En base als casos atesos des del SAIDAVI, una altra de les qüestions que s'ha detectat és que, **quan es produeix una mort a la presó, els mecanismes d'investigació que es posen en marxa són insuficients i fins i tot molt limitats en relació a aquells que s'activen quan es produeix un fet similar fora de la presó.**

Sònia Calvó - Mèdia.cat ↓

Quan esdevenen fets tan greus com la defunció d'una persona, estant aquesta sota custòdia de l'Administració, la institució ha de fer-se càrrec d'assegurar que s'aclareixin al màxim i amb la major promptitud els fets succeïts, ja que disposa de totes les proves per tractar d'explicar a les familiars i persones properes en quines circumstàncies va morir el seu ésser estimat.

Això no obstant, la resposta que s'ha identificat és l'absoluta opacitat i la falta d'interès per part dels Jutjats d'Instrucció, que deneguen les proves que se sol·liciten, tan bàsiques com les fotos de l'aixecament del cadàver o les imatges de les càmeres de videovigilància. Per això, esdevé **també urgent i necessari la generació de mecanismes clars i efectius d'investigació dels fets quan es produeix una defunció a la presó.**

La resposta que s'ha identificat és l'absoluta opacitat i la falta d'interès per part dels Jutjats d'Instrucció, que deneguen les proves que se sol·liciten

3.4.4. Atenció a familiars i persones properes de persones preses

Les famílies i les persones properes de les persones preses pateixen també les conseqüències de la pena imposada. L'Administració hauria de garantir que l'afectació del compliment de la pena a l'entorn de la persona presa es reduís el mínim possible. Tanmateix, el que ocorre és que **l'estricte règim de comunicació i visites, i els trasllats a presons allunyades del lloc on es troba l'entorn relacional de la persona presa, suposen un patiment afegit,** no només a qui està a la presó, sinó també a les seves famílies i amigues.

En relació a la qüestió concreta de l'atenció a familiars quan una persona mor a la presó, en els casos que s'han treballat, hi ha hagut situacions inexplicables: **falta total d'informació sobre l'estat del seu familiar prèviament a la defunció**; atenció per part de professionals del centre penitenciari en sales sense l'adequada intimitat per a parlar de qüestions tan delicades, o casos en què els funcionaris que comunicaven el succeït als familiars ni tan sols coneixien a la persona morta.

Aquestes situacions indiquen que **urgeix la generació d'un Protocol de comunicació i atenció a les famílies de persones preses durant el seu pas per la presó i, especialment, en els escenaris que es donen quan una persona mor a la presó.**

3.5. Psicosocial

L'acompanyament psicosocial forma part de l'abordatge integral dels casos que arriben al SAIDAVI. La violència institucional té una naturalesa especial com a forma de violència, atès que té un impacte en les creences bàsiques de la persona, generant una situació de confusió, inseguretat i indefensió per la situació viscuda. A aquest element, cal afegir el no reconeixement institucional i públic que té aquest tipus de violència. Aquest estat té un impacte a nivell psicològic evident i important que és imprescindible que es vegi reflexat en la denúncia de la violència institucional.

Aquest estat té un impacte a nivell psicològic evident i important que és imprescindible que es vegi reflexat en la denúncia de la violència institucional

L'Equip psicosocial d'Iridia té com a objectiu principal l'acompanyament psicosocial, **posant la persona al centre del procediment, abordant els impactes de la violència i ajudant a construir una narrativa dels fets empoderada i no revictimitzant.** Tot i així, el procés judicial, que té un clar objectiu de reparació i reconeixement de la violència, també pot generar una situació d'indefensió i revictimització.

Valentina Lazo - Irídia ↓

L'Institut de Medicina legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC) té la competència d'identificar i quantificar els danys físics però també psicològics. Això no obstant, des del SAIDAVI s'ha detectat una manca d'ús de criteris i eines objectivitzadores de valoració del dany psicològic per part dels metges i psicòlegs forenses, tenint en compte que **en casos de violència institucional, l'impacte psicològic és una de les conseqüències habituals.**

Des del SAIDAVI s'ha detectat una manca d'ús de criteris i eines objectivitzadores de valoració del dany psicològic per part dels metges i psicòlegs forenses

És per això que des del SAIDAVI, en els casos en que s'ha vist procedent s'ha sol·licitat de forma reiterada un peritatge psicològic, aportant junt a la sol·licitud un Informe de Valoració Psicosocial (informe on es reflexa el treball psicosocial realitzat i els impactes psicosocial detectats). A partir d'aquestes peticions, s'han dut a terme quatre informes pericials; tres dels quals són relatius a casos en context de protesta, concretament sobre els fets succeïts l'1 d'Octubre de 2017, i l'altre cas fa referència a violència policial en l'espai públic.

Les conclusions dels informes realitzats per l'IMLCFC, confirmen la **importància d'objectivar i quantificar el dany psicològic, per tal de provar-lo i que l'impacte i dany psicològic tingui rellevància jurídica.** No garantir mecanismes eficaços per detectar aquest dany des d'un inici, sense la necessitat que els advocats de part pressionin per tal que els peritatges psicològics es duguin a terme, suposa la vulneració de drets de la persona afectada.

Així mateix, és necessari posar de manifest que, dels casos coneguts pel SAIDAVI des de la seva creació l'any 2016, **en cap cas s'ha aplicat el Protocol d'Istambul directament.** En el casos que s'ha aplicat, com s'ha explicat, és perquè s'ha sol·licitat per part de l'autoritat judicial, amb prèvia presentació d'informes del SAIDAVI. Això, malgrat el Protocol d'Actuació Medicoforense en cas d'al.legació de tortura o maltractament[16] de l'Institut de Medicina legal i Ciències Forenses de Catalunya, aprovat el 2016, estableix la necessitat d'utilitzar el Protocol d'Istambul per part dels metges forenses en les següents situacions: quan el detingut al·lega haver patit maltractament o tortura durant la detenció o custòdia; en casos on el propi metge sospita que s'ha produït maltractament o tortura sobre una persona detinguda; o bé quan l'autoritat judicial o la Fiscalia ho sol·licitin en el curs d'un procediment judicial.

El Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants (Protocol d'Istanbul)[17], és el primer document conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències, adoptat per l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans l'any 2000. En casos de maltractament policial i en general davant de violència institucional, s'hauria de garantir, sense que sigui necessari que l'autoritat judicial ho sol·liciti, l'aplicació del Protocol d'Istambul.

No garantir mecanismes eficaços per detectar aquest dany psicològic des d'un inici suposa la vulneració de drets de la persona afectada

En casos de maltractament policial s'hauria de garantir l'aplicació del Protocol d'Istambul

[16] http://administraciojusticia.gencat.cat/web/.content/home/seccions_tematiques/medicina_forense/protocol_actuacio_medicoforense.pdf
[17] http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/colleccio_docs/docs1_protocol_istanbul_manual_tortura.pdf

04. Recomanacions

4.1. Als grups parlamentaris del Congrés dels Diputats

a) Que procedeixin a la derogació urgent de la reforma del Codi penal efectuada l'any 2015 i que deroguin la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, i que paral·lelament s'obri un procés per realitzar una reforma del Codi penal i de la Llei de seguretat ciutadana anteriorment esmentats en base al garantisme penal i mitjançant un diàleg amb les entitats de defensa dels drets humans.

b) Que aprovi la creació d'una comissió d´investigació sobre violència institucional en la qual es pugui analitzar de manera profunda com és la situació actual respecte la prevenció, recerca i denúncia de la violència institucional amb l'objectiu de generar polítiques públiques que permetin prevenir-la.

c) Que el Congrés prohibeixi l'ús de les bales de goma atès el seu potencial lesiu.

d) Que s´obligui el govern a identificar els agents policials amb funcions de gestió d'ordre públic (antiavalots) de manera fàcilment recordable —tant per la tipografia, com per la numeració i tamany— i que estigui a tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal i com a la part posterior, i al casc.

e) Que es realitzi una modificació de la Llei d'estrangeria en què se suprimeixi la utilització de Centres d'Internament d'Estrangers, i que així s'acabi amb la privació de llibertat de mitja durada com a mesura cautelar en els casos d'expulsió i sanció.

f) Que s´abordi el debat sobre la necessitat, idoneïtat i dany que genera l'aïllament penitenciari, en consonància amb les normes de dret internacional. En concret, és necessari que el Reglament Penitenciari s'adeqüi a les recomanacions internacionals del Comitè Europeu contra la Tortura així com a les normes Nelson Mandela (Regles mínimes de l'ONU per al tractament dels reclusos) que limita el temps d'aïllament al temps màxim de 15 dies.

Pedro Mata - Fotomovimiento ↑

4.2. Als grups parlamentaris del Parlament de Catalunya

a) Que aprovi la creació d'una comissió sobre violència institucional en la qual es pugui analitzar de manera profunda com és la situació actual respecte a la prevenció, recerca i denúncia de la violència institucional amb l'objectiu de generar polítiques públiques que permetin prevenir-la.

b) Que s´aprovi una Resolució instant la Generalitat a identificar els agents policials amb funcions d'ordre públic (Brimo i Arro) de manera fàcilment recordable —tant per la tipografia, com per la numeració i tamany— i que estigui a tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal i com a la part posterior, i al casc.

c) Que a la Comissió de Justícia s'evaluï l'aplicació de la Circular 2/2017, del règim tancat en els centres penitenciaris de Catalunya, que es va aprovar fruit del Grup de Treball al Parlament de Catalunya sobre el règim d'aïllament, a l'efecte d'analitzar el grau d'implementació així com els efectes que està tenint.

d) Que es continuï treballant per la creació d'un marc normatiu penitenciari que respecti els drets fonamentals, i que, en tot cas, es limiti el temps d'aïllament, tant en el marc dels primers graus com de les sancions penitenciàries, al màxim de 15 dies, seguint les recomanacions internacionals del Comitè Europeu contra la Tortura, així com les Regles Nelson Mandela (Regles Mínimes de les Nacions Unides per al tractament dels reclusos).

Sònia Calvó - Mèdia.cat ↓

4.3. Al Govern de l'Estat

a) Que revisi els mecanismes i el funcionament de les unitats d'afers interns de la Policia Nacional perquè treballi amb independència els casos que continguin denúncies o queixes en contra agents del cos. Així mateix, és imprescindible que aquestes unitats estiguin formades per agents formats correctament en drets humans i que se'ls proporcionin mecanismes per tenir un grau d'autonomia més alt en relació amb el cos.

b) Que es prohibeixi l'ús de les bales de goma atès el seu potencial lesiu.

c) Que s´identifiqui els agents policials antiavalots de manera fàcilment recordable —tant per la tipografia, com per la numeració i tamany— i que estigui a tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal i com a la part posterior, i al casc.

d) Que generi un mecanisme específic en els casos de denúncies contra agents policials, per tal de garantir l'atenció correcta a aquesta persona i que les unitats d'afers interns estiguin al corrent de la situació.

e) Que es deroguin «les normes d'actuació en les repatriacions i en els trasllats de detinguts per via aèria o marítima» que permeten tant la sedació forçosa com que es posin corretges i camises de força a la persona per deportar-la, ja que aquestes normes són contràries a l'article 3 del Conveni Europeu de Drets Humans.

f) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

Víctor Serri - La Directa ↓

4.4. A la Generalitat de Catalunya

4.4.1. Departament d'Interior

a) Que la Direcció General dels Mossos d'Esquadra normalitzi els mecanismes de relació amb les entitats de defensa de drets humans que permetin aquestes entitats proposar i complementar les polítiques públiques en matèria de prevenció de la violència institucional al cos.

b) Que s'estableixi un mecanisme de denúncia de situacions de violència institucional específic per a la ciutadania i per a les entitats de defensa dels drets humans que permeti actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient perquè la prova es preservi. El mecanisme per denunciar situacions de violència institucional no ha de ser el mateix canal general que hi ha per denunciar la resta de situacions, ateses les especificitats que envolten aquest tipus de situacions.

c) Que es revisin els protocols de sanció i de presa de mesures cautelars en casos de situacions de violència institucional per assegurar que, en els casos en què existeixin indicis clars d'una mala praxis policial o de la comissió d'un delicte, l'agent no continuï exercint les mateixes tasques i al mateix lloc de treball.

d) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

e) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les sancions imposades en virtut de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana desglossades per la totalitat de la tipologia d'infraccions. Actualment, a la memòria anual del Departament d'Interior només es troben desglossades entre "Consum de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques", "Tinença d'armes" i "Altres".

f) Que, pel que fa l'aplicació de la Directiva 2012/13/UE del dret a la informació de les persones detingudes en relació a l'accés a l'atestat, es faci seguiment de la correcta aplicació a les comissaries de tal manera que es tingui dret d'accés a l'atestat policial amb tota la informació llistada legalment a tot el territori. Els lletrats haurien de tenir, com a mínim, el mateix nivell d'informació que ha tingut l'agent per efectuar la detenció.

g) Que es modifiqui la instrucció del cos de MMEE en relació a l'ús de les pistoles taser a fi que es compleixi amb els paràmetres derivats de la comissió creada al Parlament de Catalunya així com els que estableix la normativa internacional.

Víctor Serri - La Directa ↓

4.4.2. Departament de Justícia

a) Que el Departament de Justícia normalitzi el treball de monitoratge, prevenció i denúncia de les situacions de violència institucional a les presons catalanes que duen a terme les entitats de drets humans, atorgant-los un estatus específic que n'afavoreixi la feina amb absoluta independència i llibertat, sense deixar de respectar els drets de les persones preses.

b) Que s'avaluïn i es rendeixin comptes sobre l'aplicació de la Circular 2/2017 impedint que hi hagi persones en aïllament durant més de 18 hores, així com que s'asseguri la implementació de la resta de mesures que conté.

c) Que en l'aplicació de la normativa relativa a les «Regles Nelson Mandela», s'estableixi que el temps màxim de compliment d'aïllament per una sanció sigui de catorze dies i que no es permeti encadenar formalment o informalment sancions per una durada de temps superior.

d) Que es derogui la Circular 1/2013 sobre estrangeria als centres penitenciaris de Catalunya, que genera un règim discriminatori pel que fa a l'accés als beneficis penitenciaris de les persones estrangeres. Així mateix, que es prohibeixi que, quan es deixi una persona presa en llibertat, se l'entregui a la Policia Nacional per tal que aquesta institució procedeixi a expulsar-la.

e) Que, davant la imposició de sancions disciplinàries a la presó, es compleixin les garanties pròpies del procediment administratiu, de manera que s'impedeixi de manera efectiva l'ús arbitrari de sancions com a càstig, i no pugui generar-se indefensió. Que es vetlli perquè el règim disciplinari penitenciari s'adeqüi als principis de la potestat sancionadora de les administracions públiques, especialment pel que fa a les garanties processals bàsiques, com el dret a l'assistència lletrada durant la instrucció del procediment. Així mateix, es recorda l'obligatorietat de respectar el dret de les persones internes a sol·licitar la suspensió de l'executivitat per part de l'administració quan concorrin els requisits establerts a la legislació.

f) Que s'estableixi un mecanisme específic de denúncia de situacions de violència institucional per a les persones preses i per a les entitats de defensa dels drets humans, augmentant les garanties per actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient per preservar la prova. El mecanisme per denunciar situacions de violència institucional no ha de ser el mateix canal general que ja existeix, ateses les circumstàncies que envolten aquest tipus de situacions.

g) Que es revisin els protocols de sanció i de presa de mesures cautelars davant de situacions de violència institucional per assegurar que, en els casos en què existeixin indicis clars d'una mala praxis policial o de la comissió d'un delicte, el/la funcionari/a no continuï exercint les mateixes tasques ni romangui al mateix lloc de treball.

h) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes en relació al número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

i) Que s'implementi un Programa Marc de Prevenció de Suïcidis a la presó adequat, comptant amb l'anàlisi de persones expertes per generar mecanismes de detecció fiables i formes d'intervenció correctes, a més d'assegurar la seva aplicació en els casos que així ho requereixin, amb l'objectiu d'evitar que es continuï produint l'elevat nombre actual de suïcidis a la presó.

j) Que s'elabori un Protocol de Comunicació i Atenció a les Famílies de les persones preses per què puguin tenir informació de l'estat del seu familiar de manera adequada, especialment en casos de patiment de malalties físiques o mentals, i per què siguin ateses de manera correcta pels i les professionals dels centres penitenciaris, especialment en relació als casos de defunció a la presó.

k) Que es revisi en profunditat la normativa en matèria d'immobilització i contencions mecàniques a la presó, apostant per una aplicació guiada pel principi d'ultima ratio i generant protocols de prevenció general i específics: l'Administració hauria de posar en marxa les mesures necessàries per evitar haver d'immobilitzar i contenir per mitjans mecànics persones privades de llibertat. Així mateix, és fonamental assenyalar que la contenció mecànica hauria de ser una mesura exclusivament sanitària i tenir una durada mínima, sempre comunicada al Jutjat de Vigilància Penitenciària.

4.5. A l'Ajuntament de Barcelona

4.5.1. Al ple

a) Que el proper Govern de l'Ajuntament de Barcelona derogui l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana i se substitueixi per una normativa que gestioni l'espai públic des d'una perspectiva no exclusivament punitiva i que posi èmfasi en la mediació i en el respecte als drets humans.

4.5.2. A l'equip de Govern

a) Que es creï una unitat de mediació en el si del cos de la Guàrdia Urbana que tingui per objectiu reduir els conflictes a l'espai públic i, en concret, en relació amb la venda ambulant. També és indispensable que es trobin mecanismes per gestionar el fenomen des d'una perspectiva de reducció de danys en base a criteris d'eficàcia, proporcionalitat i respecte als drets humans.

b) Que el Comissionat de Seguretat o l'òrgan equivalent del Consistori perfeccioni els mecanismes de relació amb les entitats de defensa de drets humans que els permetin complementar les polítiques públiques en matèria de prevenció de la violència institucional en el si del cos.

c) Que s'estableixi un mecanisme de denúncia de situacions de violència institucional específic per la ciutadania i per a les entitats de defensa dels drets humans en què s'augmentin les garanties per actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient per preservar la prova. El mecanisme per denunciar situacions de violència institucional no ha de ser el mateix canal general que ja existeix, ateses les circumstàncies específiques que envolten aquest tipus de situacions.

d) Que es revisin els protocols de sanció i de presa de mesures cautelars en casos de situacions de violència institucional per assegurar que, en els casos en què existeixin indicis clars d'una mala praxis policial o de la comissió d'un delicte, l'agent no continuï exercint les mateixes tasques ni romangui al mateix lloc de treball.

e) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

4.6. A la fiscalia

a) Que es creï una fiscalia especialitzada en violència institucional que supervisi tots els processos que tinguin a veure amb la violència institucional i intervingui en aquests processos de manera proactiva tot defensant els drets de les persones que hagin estat víctimes eventuals d'una situació.

b) Que la fiscalia adopti el paper que té encomanat de garant de la legalitat i adopti una posició proactiva en els procediments judicials per situacions de violència institucional. En concret, a la causa oberta en el Jutjat d'Instrucció número 7 de Barcelona pels fets de l'1 d'Octubre, ha d'adoptar amb urgència un paper proactiu per depurar les responsabilitats relacionades amb la violència policial.

c) Que s'ofereixi formació específica als/les fiscals en matèria de drets humans i, en concret, en relació al Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants, que és el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

4.7. Al Consell General del Poder Judicial

a) Que s'ofereixi formació específica als/les jutges en matèria de drets humans i, en concret, en relació al Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants, que és el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

b) Que s'estableixin mecanismes eficaços d'actuació i recomanacions a tots els jutjats de l'Estat per què, quan rebin una denúncia per una situació eventual de violència institucional, tinguin per objectiu oferir un tracte adequat a la víctima potencial i investigar els fets de manera ràpida, especialment pel que fa a la preservació de la prova.

c) Que s'elabori un protocol d'actuació per tal que els delictes relacionats amb la violència institucional que tinguin lloc a dins dels CIEs siguin investigats d'una manera eficaç i urgent. En aquest sentit, cal assegurar la pràctica de les diligències necessàries d'investigació, sobretot tenint en compte l'alta probabilitat de deportació de les persones víctimes i testimonis en aquest tipus de situacions, que dificulten o impossibiliten la continuació del procediment judicial.

4.8. A l'Institut de Medicina Forense de Catalunya

a) Que s'apliqui el Protocol d'Actuació Medicoforense d'al·legació de tortura o maltractament aprovat l'abril del 2016 per part del Consell de Direcció de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC) . En aquest protocol es preveu l'aplicació del Protocol d'Istanbul (Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants), en casos que el metge forense tingui sospita de tortura o maltractament durant la detenció o custòdia, o bé quan l'autoritat judicial o la Fiscalia així ho sol·liciti en el curs d'un procediment judicial. Per això és necessari que s'ofereixi formació específica als/les metges forenses en matèria de drets humans així com, en concret, en l'aplicació del Protocol d'Istanbul.

b) Que els protocols interns d'exploració que realitzen els metges forenses incorporin una part d'avaluació de l'estat mental de la persona. Si es detecten alteracions o simptomatologia, i és un cas que hi hagi sospita de tortura o maltractament en situacions de detenció o custòdia o bé casos de violència institucional, hi hagi mecanismes efectius i ràpids perquè un facultatiu especialitzat (Equip d'assessorament tècnic i penal o Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya) faci una valoració en forma de peritatge psicològic, amb independència del requeriment de l'autoritat judicial.

c) Que es generi una unitat específica dins de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC), especialitzada en el peritatge de casos de violència institucional, en la mateixa línia que la Unitat de Valoració Forense Integral (UVFI) en casos de violència de gènere. En els casos de violència institucional, especialment en els casos de tortura o maltractament en situacions de detenció o custòdia, hi ha una situació de vulnerabilitat clara on es requereixen més eines i recursos, així com professionals formats en matèria de vulneracions de Drets Humans.

4.9. Al Consell d'Il·lustres Col·legis de l'Advocacia de Catalunya

a) Que es creï un torn específic d'ofici per atendre casos de violència institucional del qual en formin part advocats i advocades especialitzades en la defensa dels drets humans. Aquest és un canal necessari per atendre les necessitats específiques que aquest tipus de delictes generen.

b) Que es doni una capacitació específica als advocats i advocades del Torn d'Ofici i Assistència al Detingut dels diferents col·legis de Catalunya en qüestions relatives a la violència institucional.

Irídia

Informe sobre violència institucional

Amb suport de

Ajuntament de Barcelona